

วิชาวิจัย (กรรมบท)
ธรรมศึกษา ชั้นเอก
ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๗

วิชาวินัย ธรรมศึกษา ชั้นเอก

กรรมบถ

ความหมายของกรรมบถ

กรรมบถ แยกเป็น ๒ ศัพท์ คือ “กรรม” และ “บถ” ศัพท์ว่า **กรรม** แปลว่า การกระทำ ซึ่งการกระทำที่จะได้ชื่อว่าเป็นกรรมจะต้องประกอบด้วยเจตนา คือความตั้งใจหรือความตั้งใจที่จะกระทำ ดังพระพุทธพจน์ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ” แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม ซึ่งคำว่ากรรมนี้ เป็นคำกลางๆ ยังไม่ได้บ่งชี้ว่าเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่ว ถ้าเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม ถ้าเป็นกรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม ส่วนศัพท์ว่า **บถ** แปลว่า ทาง ที่ก่อให้เกิดการกระทำ มี ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่สุคติหรือทุคติ เมื่อรวม ๒ ศัพท์เข้าด้วยกันเป็น **กรรมบถ** หมายถึง ทางของการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา อันจะเป็นเหตุนำไปสู่ทุคติ เรียกว่า อกุศลกรรมบถ หรือนำไปสู่สุคติ เรียกว่า กุศลกรรมบถ

พระพุทธศาสนา เป็นกรรมวาที สอนเรื่องกรรมเป็นหลักสำคัญ ดังปรากฏในหลักศรัทธาหรือหลักความเชื่อ ๔ ประการ ดังนี้

๑. กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม เชื่อการกระทำ เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อกระทำอะไรโดยมีเจตนาคือมีความตั้งใจในการกระทำ ย่อมเป็นกรรม หมายถึงการกระทำไม่ว่างเปล่าจากผล คือผลจะสำเร็จได้ก็ด้วยการกระทำเท่านั้น มิใช่ด้วยการอ้อนวอน เป็นต้น

๒. วิปากสัทธา คือ เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง หมายถึง เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อความที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของแห่งกรรมที่จะต้องรับผิดชอบ

๔. ตถาคตโพธิสัตถา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่า พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงมีพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสพระธรรมวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนหากฝึกตนตามพระธรรมวินัยที่ตรัสไว้ดีแล้ว ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด เป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง

ความสำคัญของกรรมบถ

กรรมบถนี้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หากมนุษย์ดำเนินตามทางอกุศลกรรมบถ ก็จะได้เสวยผลวิบากอันเป็นทุกข์ กล่าวคือนำไปสู่อบายภูมิ หากดำเนินตามทางกุศลกรรมบถ ก็จะได้เสวยผลวิบากอันเป็นสุข กล่าวคือสุคติภูมิ เนื่องจากอกุศลกรรมบถและกุศลกรรมบถนี้ให้ผลต่างกัน ดังพระบาลีว่า

น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ

อุโภ สมวิปากิโน

อธมฺโม นิรยํ เนติ

ธมฺโม ปาเปติ สุคติ.

สภาพทั้ง ๒ คือ ธรรม กับ อธรรม มีวิบากไม่เสมอกัน คือมีวิบากต่างกัน

อธรรมนำสัตว์ไปสู่นรก ธรรมนำสัตว์ให้ถึงสุคติ

ธมฺมญฺจเร สุจริตํ

น ตํ ทุจฺจริตํ จเร

ธมฺมจาริ สุขํ เสติ

อิมสฺมิ โลเก ปรมฺหิ จ.

บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต ไม่พึงประพฤติธรรมให้ทุจริต

ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ยาทิสํ วปะเต พิชํ

ตาทิสํ ลปะเต ผลํ

กฤษณการิ กฤษณํ

ปาปการิ จ ปาปํ.

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำความดี

ย่อมได้รับผลดี ส่วนผู้กระทำความชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว

พระบาลีที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นถึงอกุศลกรรมและกุศลกรรมว่ามีผลวิบากต่างกัน บุคคลผู้ประกอบอกุศลกรรมย่อมได้รับผลวิบากเป็นทุกข์ ดังเรื่องสัณฺฐิภูมฺเปตต บุคคลผู้ประกอบกุศลกรรมย่อมได้รับผลวิบากเป็นสุข ดังเรื่องลาชเทวธิดา เป็นต้น

เรื่อง สัจฉิภูมเปรต

อดีตกาล ในกรุงพาราณสี บุรุษเปลี่ยนคนหนึ่งมีความชำนาญในศิลปะการติดก้อนกรวด สามารถติดก้อนกรวดใส่ไปไม้ทำเป็นรูปสัตว์ต่างๆได้ บุรุษเปลี่ยนนั้นชอบมานั่งใต้ต้นไทร้อยใกล้ ประตูพระนครเป็นประจำ พวกเด็กชาวบ้านพากันมาทำให้บุรุษเปลี่ยนติดก้อนกรวดไปเจาะไปไทร ทำเป็นรูปช้าง รูปม้า เป็นต้น บุรุษเปลี่ยนก็ทำตามความต้องการของพวกเด็กๆ พวกเด็กๆ ก็ตอบแทนด้วยของกินและของขบเคี้ยว เป็นต้น อยู่มาวันหนึ่งพระราชาสด็จไปสู่พระราชอุทยานเสด็จไปถึงสถานที่นั้น พวกเด็กๆ ได้นำบุรุษเปลี่ยนไปหลบไว้ในระหว่างย่านไทรแล้วพากันหนีไป เมื่อพระราชาสด็จเข้าไปสู่โคนต้นไม้ในเวลาเที่ยงตรง เงาของช่องส่องต้องพระสรีระ พระองค์ ฉงนพระทัย ทรงตรววจดูด้านบน ได้ทอดพระเนตรเห็นรูปช้างรูปม้าเป็นต้นที่ไปไม้ทั้งหลาย จึงตรัสถามว่า ใครทำไว้ ทรงทราบว่าเป็นบุรุษเปลี่ยนทำไว้ จึงรับสั่งให้นำบุรุษเปลี่ยนนั้นมาเฝ้าแล้วตรัสว่า “บุโรหิตของเราปากกล้านัก เมื่อเราพูดเพียงนิดหน่อย ก็พูดมากเกินไป ย่อมเบียดเบียนเรา เจ้าสามารถติดมูลแพะประมาณเท่านั้นเข้าไปในปากของบุโรหิตนั้นได้หรือไม่ บุรุษเปลี่ยนกราบทูลว่า “ได้พระเจ้าข้า ขอพระองค์จงให้คนนำมูลแพะมาแล้วประทับนั่งภายในม่านกับบุโรหิต ข้าพระองค์จักทำตามพระประสงค์”

พระราชาสได้ทรงรับสั่งให้ทำอย่างนั้นแล้ว บุรุษเปลี่ยนให้เจาะช่องไว้ที่ม่าน เมื่อบุโรหิตพูดกับพระราชาส พ้ออ้าปาก ก็ติดมูลแพะไปที่ละก้อนๆ บุโรหิตกลืนมูลแพะที่เข้าปากแล้วๆ ก็พูดต่อ เมื่อมูลแพะหมด บุรุษเปลี่ยนจึงสั่งม่าน พระราชาสทรงทราบ จึงตรัสกับบุโรหิตว่า “อาจารย์ เราพูดกับท่านจำคำพูดไม่ได้เลย ท่านแม็กลิ้นกินมูลแพะประมาณเท่านั้นแล้ว ก็ยังไม่หยุดพูด เพราะท่านพูดมากเกินไป” พราหมณ์ได้เป็นผู้แก้แค้น ตั้งแต่นั้นมา ก็ไม่กล้าอ้าปากเจรจากับพระราชาสอีก พระราชาสรับสั่งให้เรียกบุรุษเปลี่ยนมาแล้วตรัสว่า “เราได้ความสุขก็เพราะเจ้า” ทรงพอพระทัย จึงพระราชทานวัตถุสิ่งของให้จำนวนมาก พร้อมทั้งได้พระราชทานบ้านส่วย ๔ ตำบลซึ่งตั้งอยู่ในทิศทั้ง ๔ ของพระนคร แก่บุรุษเปลี่ยน

ครั้งนั้น บุรุษคนหนึ่ง เห็นบุรุษเปลี่ยนได้สมบัติเช่นนั้น จึงคิดว่า ตนก็ควรจะเรียนศิลปะนี้ไว้ จึงเข้าไปหาบุรุษเปลี่ยนไหว้แล้วอ้อนวอนขอให้บุรุษเปลี่ยนสอนศิลปะติดกรวดให้ แต่บุรุษเปลี่ยนได้ปฏิเสธ เขาจึงพยายามทำให้บุรุษเปลี่ยนยินดีและพอใจด้วยการนวดมีอนวดเท้า เป็นต้นอยู่เป็นเวลานาน และอ้อนวอนอยู่บ่อยๆ บุรุษเปลี่ยนคิดว่า คนผู้นี้มีอุปการะแก่เรามาก ในที่สุดก็ขัดไม่ได้ จึงทำการสอนศิลปะติดกรวดให้กับเขา จนประสบความสำเร็จในศิลปะ

บอกบุรุษนั้นว่า ผู้ฆ่าแม่โคจะถูกปรับสินไหม ๑๐๐ กหาปณะ ผู้ฆ่ามนุษย์จะถูกปรับสินไหม ๑,๐๐๐ กหาปณะ ท่านพร้อมทั้งบุตรและภรรยาไม่อาจจะปลดเปลื้องสินไหมนั้นได้ จงอย่าได้กระทำ เมื่อท่านทำร้ายบุคคลใดที่ไม่ต้องเสียสินไหมก็จงตรวจดู หาบุคคลที่ไม่มีมารดาบิดา ทดลองศิลปะเถิด บุรุษนั้นรับคำแล้วเอาก่อนกรวดใส่พกเที่ยวเลือกดูสัตว์บุคคลเพื่อจะทดลองศิลปะ ก็พบแต่สัตว์และบุคคลที่ไม่สามารถใช้ทดลองศิลปะได้

สมัยนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้า ชื่อว่าสุเนตตะ อาศัยพระนคร พักอยู่ในบรรณศาลา บุรุษนั้นเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเข้าไปบิณฑบาตยืนอยู่ระหว่างประตูพระนครจึงคิดว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้านี้ ไม่มีมารดาบิดา เมื่อเราติดผู้นี้ ไม่ต้องเสียสินไหม เราจักติดพระปัจเจกพุทธเจ้านี้ทดลองศิลปะ” จึงติดก่อนกรวดไปที่ช่องหูขวาของพระปัจเจกพุทธเจ้า ก่อนกรวดเข้าไปทางช่องหูขวาทะลุช่องหูซ้าย พระปัจเจกพุทธเจ้าเกิดทุกขเวทนากล้า ไม่สามารถบิณฑบาตต่อไปได้ จึงเหาะไปสู่บรรณศาลา ปรีนิพพานแล้ว

ชนทั้งหลาย เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าไม่มาบิณฑบาต ก็คิดว่าความไม่ผาสุกจะมีแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า จึงพากันไปที่บรรณศาลา เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าปรีนิพพานแล้ว ก็พากันเสียใจ ร้องไห้คร่ำครวญ บุรุษนั้น เห็นมหาชนพากันไปที่บรรณศาลาก็ไปด้วย จำพระปัจเจกพุทธเจ้าได้ จึงกล่าวว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นี้ เข้าไปบิณฑบาตพบกับเราที่ระหว่างประตู เราจึงทดลองศิลปะติดก่อนกรวดประหารพระปัจเจกพุทธเจ้านี้” ชนทั้งหลายจึงบอกให้ช่วยกันจับบุรุษนั้นแล้วทุบตีให้สิ้นชีวิตในที่นั้นเอง บุรุษนั้น ได้ไปเกิดในอเวจีมหานรก ถูกไฟนรกเผาไหม้อยู่เป็นเวลาช้านาน จนแผ่นดินใหญ่นี้หนาขึ้นโยชน์หนึ่ง ด้วยผลกรรมที่เหลือได้บังเกิดเป็นสัณฐานภูเขายุคตฤชชาคิณภูมิ มีอัตราประมาณ ๓ คาจุด ค้อนเหล็ก ๖ หminen อันไฟติดลุกโพลงแล้วตกไปทำลายกระหม่อมของเปรตนั้นแล้ว ศีรษะที่แตกแล้วๆ ย่อมตั้งขึ้นอีก ได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัสอยู่อย่างนั้น เป็นเวลานาน

เรื่อง ลาซเทพธิดา

ความพิสดารว่า ท่านพระมหากัสสปะ อยู่ในปิณฑลิกูหา เข้าฌานแล้วออกในวันที่ ๗ ตรวจดูที่เที่ยวไปเพื่อภิกขาด้วยทิพยจักขุ เห็นหญิงรักษานาข้าวสาละคนหนึ่ง เต็ดรวงข้าวสาละ ทำข้าวตอกอยู่ พิจารณาเห็นว่าหญิงมีศรัทธา สามารถทำการสงเคราะห์แก่ท่านได้ จึงครองจีวรถือบาตรไปยืนอยู่ที่ใกล้นาข้าวสาละ นางกุลธิดาเห็นพระเถระ ก็มีจิตเลื่อมใส มีสรีระ

ซาบซ่านด้วยปีติ ๕ อย่าง ได้กล่าวนิมนต์พระเถระ ถือน้ำตอกใส่ลงในบาตรแล้วไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กระทำความปรารภว่า “ท่านเจ้าข้า ขอดิฉันพึงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้ว” พระเถระได้ทำการอนุโมทนาว่า “ความปรารภอย่างนั้น จงสำเร็จ” ฝ่ายนางกุลธิดา ไหว้พระเถระแล้วพลางนึกถึงทานที่ตนถวาย เดินกลับไป ถูกภูพิชกัตถ์ล้มลงเสียชีวิตที่คันทนา ไปเกิดในวิมานทองประมาณ ๓๐ โยชน์ ในภพดาวดึงส์ มีอภาพประมาณ ๓ คาวุต ประดับเครื่องอลังการทุกอย่าง เหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น

นางนุ่งผ้าทิพย์ประมาณ ๑๒ ศอกผืนหนึ่ง ห่มผืนหนึ่ง แวดล้อมด้วยนางอัปสรหนึ่งพันนาง เพื่อประกาศบุรพกรรม จึงยืนอยู่ที่ประตูวิมานอันประดับด้วยชั้นทองคำเต็มด้วยข้าวตอกทองคำห้อยระย้าอยู่ ตรวจดูสมบัติของตน ใคร่ครวญด้วยทิพยจักขุ ได้ทราบสมบัติที่ได้นั้นเพราะผลแห่งการถวายข้าวตอกแก่พระมหากัสสปเถระ จึงคิดว่า “เราได้สมบัติเช่นนี้ เพราะกุศลกรรมเพียงเล็กน้อย จึงไม่ควรประมาท จักทำวัตรปฏิบัติแก่พระเถระ ทำสมบัตินี้ให้ถาวร” จึงถือน้ำกวาดและกระเช้าสำหรับเทขยะไปกวาดบริเวณโดยรอบที่พักของพระเถระ ตั้งน้ำฉันทน้ำใช้ไว้แต่เช้าตรู่

พระเถระเห็นแล้วเข้าใจว่าเป็นวัตรที่ภิกษุหรือสามเณรทำได้ แม้ในวันที่ ๒ นางก็ได้ทำอย่างนั้น พระเถระก็เข้าใจเช่นนั้นเหมือนเดิม แต่ในวันที่ ๓ พระเถระได้ยินเสียงไม้กวาด และเห็นแสงสว่างจากสรีระฉายเข้าไปทางช่องลูกตาล จึงเปิดประตูออกมาถามว่า “ใครกวาดอยู่” นางตอบว่า “ดิฉันเป็นผู้อุปัฏฐายิกาของท่าน ชื่อว่าลาชเทพธิดา”

พระเถระบอกว่า อุปัฏฐายิกาของเราชื่อนี้ไม่มี นางจึงเรียนความเป็นมาให้พระเถระทราบ

พระเถระกล่าวว่า เธอจงเลิกไปเสีย วัตรที่เธอทำแล้วก็ถือว่าได้ทำแล้ว ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เธออย่ามาที่นี่อีก

นางเทพธิดา กล่าวอ้อนวอนหลายครั้งว่า ขอให้ตนได้ทำวัตรแก่พระเถระ เพื่อทำสมบัตินี้ได้แล้วให้มั่นคง แต่พระเถระก็ปฏิเสธ ขอให้นางไปเสีย ไม่ให้มาทำอย่างนั้นอีก นางเทพธิดาไม่อาจดำรงอยู่ในที่นั้นได้ จึงเหาะขึ้นไปในอากาศ ประคองอัญชลี ยืนร้องไห้คร่ำครวญอยู่ในอากาศ

พระพุทธเจ้า ประทับนั่งอยู่ในพระคันธกุฏี ทรงสดับเสียงนางเทพธิดานั้นร้องให้ ทรงแผ่พระรัศมีดูประทับนั่งตรัสอยู่เบื้องหน้าของนางเทพธิดาตรัสว่า “เทพธิดา การทำความสังวร เป็นภาระของกัศสปะผู้บุตรของเรา แต่การกำหนดว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์แล้วมุ่งกระทำแต่บุญนั้น เป็นภาระของผู้มีความต้องการด้วยบุญทั้งหลาย เพราะการทำบุญเป็นเหตุให้เกิดสุขอย่างเดียวทั้งในโลกนี้ทั้งในโลกหน้า”

การให้ผลของกรรม

กฎแห่งกรรมได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “ผู้ทำดี ย่อมได้รับผลดี ผู้ทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว” ส่วนผลแห่งกรรมที่จะได้รับนั้น กำหนดไว้ในกรรม ๑๒ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ผลตามกาลเวลา กลุ่มที่ให้ผลตามหน้าที่ และกลุ่มที่ให้ผลหนักเบา ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กรรมที่ให้ผลตามกาลเวลามี ๔ อย่าง คือ

๑. ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน

๒. อุปปัชชเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า

๓. อปรายปริยเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในชาติต่อๆ ไป

๔. อโหสิกรรม กรรมที่ให้ผลแล้ว กรรมที่เลิกแล้วต่อกัน เป็นอโหสิกรรมต่อกัน ซึ่งเป็นกรรมที่เล็กน้อย และเป็นกรรมที่ตามไม่ทัน เช่น ผู้ทำกรรมได้บรรลุมรรคผลนิพพานไปแล้ว

กลุ่มที่ ๒ กรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ชนกกรรม กรรมที่ทำหน้าที่ส่งผลให้ไปเกิด มนุษย์ สัตว์ที่เกิดมาแล้วมีชนกกรรมด้วยกันทั้งนั้น ส่วนจะเป็นชนกกรรมฝ่ายกุศลหรืออกุศล ก็ขึ้นอยู่กับผู้กระทำ ถ้าเป็นฝ่ายกุศลก็ส่งผลให้เกิดมาดี ถ้าเป็นฝ่ายอกุศลก็ส่งผลให้เกิดมาไม่ดี

๒. อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน ถ้าเป็นอุปัตถัมภกรรมฝ่ายดีก็จะสนับสนุนชนกกรรมฝ่ายดีให้ดียิ่งขึ้น ถ้าเป็นอุปัตถัมภกรรมฝ่ายไม่ดี ก็จะสนับสนุนชนกกรรมฝ่ายไม่ดีให้เลวร้ายลงไปอีก

๓. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น ถ้าเป็นอุปปีฬกรรมฝ่ายชั่ว ก็จะบีบคั้นชนกกรรมและอุปัตถัมภกรรมฝ่ายดี ให้แปรเปลี่ยนเป็นไม่ดี ถ้าเป็นอุปปีฬกรรมฝ่ายดี ก็จะบีบคั้นชนกกรรมและอุปัตถัมภกรรมฝ่ายไม่ดีให้กลับเป็นฝ่ายดี

๔. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน ถ้าเป็นอุปฆาตกรรมฝ่ายไม่ดี ก็จะตัดรอนชนกรรมและอุปถัมภกกรรมฝ่ายดีให้เป็นฝ่ายไม่ดี เช่นเกิดมาในตระกูลสูง มียศศักดิ์ ทรัพย์สิน บริวาร แต่ภายหลัง กลับตกต่ำยากจน สิ้นยศ สิ้นตำแหน่ง หรือไม่ก็อายุสั้นพลันตายจากไป ไม่ได้ใช้ทรัพย์สินเงินทอง ถ้าเป็นอุปฆาตกรรมฝ่ายดี ก็จะตัดรอนชนกรรมและอุปถัมภกกรรมฝ่ายไม่ดีให้เป็นฝ่ายดีเช่น เกิดมาในตระกูลต่ำ ยากจน แต่กลับสร้างตนสร้างฐานะให้ร่ำรวยได้ หรือมีตำแหน่งยศศักดิ์สูงได้

กลุ่มที่ ๓ กรรมที่ให้ผลหนัก-เบา มี ๔ อย่าง คือ

๑. ครุกรรม กรรมหนัก จะให้ผลก่อนกรรมอื่น ถ้าเป็นครุกรรมฝ่ายอกุศล เช่น อนันตริยกรรม ก็จะให้ผลก่อนกรรมอื่น ถ้าเป็นครุกรรมฝ่ายกุศล เช่น ฌาน สมาบัติ ก็จะให้ผลก่อนกรรมอื่นเช่นกัน

๒. พหุกรรมหรืออาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมที่ทำเป็นอาจิณ แม้กรรมนั้นจะไม่หนัก แต่เมื่อทำบ่อยๆ หรือทำเป็นประจำ ก็จะให้ผลรองมาจากครุกรรม กรณีที่ไม่มีครุกรรม พหุกรรมหรืออาจิณกรรมก็จะให้ผลก่อน

๓. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียนหรือกรรมใกล้ตาย กรรมประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นมโนกรรม หรือเวลาใกล้จะตาย คิดถึงกรรมใดเป็นอารมณ์ กรรมนั้นก็จะส่งผลให้ไปเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ต่อไป คิดถึงกรรมดี ก็ไปเกิดในสุคติ ถ้าคิดถึงกรรมไม่ดี ก็จะไปเกิดในทุคติ

๔. กตัตตากรรม กรรมที่สักแต่จะกระทำหรือกรรมที่ทำด้วยเจตนาอ่อน กรรมประเภทนี้จะให้ผลทีหลังกรรมอื่น เมื่อกรรมอื่นไม่มีแล้ว กตัตตากรรมจึงจะให้ผล

จะเห็นได้ว่า บุคคลจะประสบความสำเร็จหรือความสุข ขึ้นอยู่กับผลแห่งกรรม คือ การกระทำ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชคดีหรือโชคร้าย ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอกหรืออำนาจดวงดาวใดๆ แท้ที่จริง ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่ได้สั่งสมไว้ในอดีตชาติ ติดตามมาให้ผลในปัจจุบัน และการที่บุคคลได้รับความสุขหรือความทุกข์ในปัจจุบัน ก็ขึ้นอยู่กับกรรมในอดีตด้วย ต้องยอมรับการกระทำในวัน ในเดือน ในปี และในชาติที่ผ่านมาว่า เป็นสิ่งที่เราทำไว้เอง และสิ่งที่เราทำในปัจจุบัน ก็จะได้รับผลในอนาคต ตามกฎแห่งกรรม

คัมภีร์มัชฌิมนิกาย ได้กล่าวถึงกรรมจำแนกสัตว์ให้แตกต่างกัน ดังพระบาลีว่า “กมฺมํ สุตเต วิภชตี ยทิตฺถํ หีนปฺปณฺีตตาย” แปลว่า “กรรมย่อมจำแนกสัตว์โลกให้แตกต่างกัน คือให้เลวทรามและประณีต” ในข้อนี้ มีเรื่องปรากฏอยู่ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาของคัมภีร์จุฬกัมมวิภังคสูตรว่า

สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น ในเมืองสาวัตถี แคว้นโกศล มีพราหมณ์คนหนึ่ง ชื่อโทยะพราหมณ์ เป็นบุโรหิตของพระเจ้าปัสเสนทิโกศล เป็นเศรษฐีมีทรัพย์มหาศาลถึง ๘๗ โกฏิ ไม่เคยให้อะไรแก่ใครเลย ไม่เคยใส่บาตรแม้แต่ทัพพีเดียว ดอกไม้สักกำมือหนึ่งก็ไม่เคยถวายพระ ไม่เคยไหว้พระสงฆ์ แม้พระพุทธเจ้าเขาก็ไม่นับถือ เป็นคนตระหนี่มาก ยึดถือคิดว่าสะสมทรัพย์ไว้ให้มากๆ แล้วจะร่ำรวย เขามีบุตรชายคนเดียว ชื่อ สุภมาณพ

โทยะพราหมณ์ ได้สอนลูกถึงวิธีที่จะทำให้ร่ำรวยแบบนี้ จึงกล่าวไว้ว่า

อณฺขณานิ ขยํ ทิสฺวา

อุปจิกานณฺจ อายจํ

มณฺญณฺจ สมหาเร

ปณฺธิโต ฆรมาวเส.

แปลว่า “บัณฑิตเห็นความสิ้นเปลืองแห่งยาหยอดตา ความก่อแห่งปลวกทั้งหลาย และความสะสมแห่งผืนทั้งหลาย พึงอยู่ครองเรือน”

หมายความว่า น้ำยาในหลอดยาหยอดตา แม้จะหยอดลงไปทีละหยดๆ น้ำยาก็หมดลงได้ ในขณะที่ตัวปลวกสร้างจอมปลวก ขนดินกันมาทีละเล็กละน้อย นานๆ เข้า ก็ทำให้จอมปลวกใหญ่โตได้ หรือตัวผึ้งทำน้ำหวานในรัง ทำนานๆ เข้า ก็ได้น้ำหวานเต็มรังผึ้งได้ฉนั้น ควรจะครองเรือนด้วยวิธีนี้

พราหมณ์นี้สอนลูกว่า “ลูกเอ๋ย เจ้าจงดูตัวอย่างยาหยอดตานะลูก ยาหยอดตานี้ มันหยดลงทีละหยดๆ ในที่สุดก็หมดได้ ทรัพย์สมบัติของเราก็เหมือนกัน จ้ายไปทีละกานกิก ทีละกหาปณะ ในที่สุดก็หมด ถ้ามันไม่เพิ่มเข้ามา” แล้วก็สอนต่อไปว่า “เจ้าจงดูตัวอย่างปลวกซิลูก ปลวกนั้นนำดินมาด้วยปากทีละนิดๆ ในที่สุดก็มีมากได้ และเจ้าจงดูตัวอย่างผึ้งซิลูก ตัวผึ้งนั้นมันขยัน มันนำน้ำหวานจากเกสรดอกไม้ทีละนิดๆ แล้วทำเป็นน้ำผึ้งในรังได้มาก เจ้าจงเอาตัวอย่างผึ้ง”

วันหนึ่ง พราหมณ์นั้นป่วยหนักและตายจากไปโดยยังไม่ทันบอกที่ฝังขุมทรัพย์ แก่ลูกชาย ด้วยความเป็นห่วงทรัพย์นั้น ครั้นตายแล้ว จึงไปเกิดเป็นสุนัขอยู่ในบ้านนั่นเอง ลูกสุนัขโตขึ้นตามลำดับ สุขภาพเห็นลูกสุนัขเกิดใหม่ เป็นลูกสุนัขน่ารัก ไม่รู้ว่าพ่อของตัวเองเกิดมาเป็นสุนัข ก็เอามาเลี้ยงไว้ด้วยความรัก คือคนที่เคยเป็นพ่อเป็นลูกกันในชาติก่อนนั้น ย่อมเกิดความรักกันได้ง่าย เพราะลูกสุนัขเป็นสัตว์น่ารัก เขาเลี้ยงลูกสุนัขตัวนี้ออย่างดี เวลานอนก็ไม่ให้นอนบนที่นอนธรรมดา แต่ยกไปนอนที่นอนอันเป็นสิริ ให้คนเลี้ยงดูอย่างดี

วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูสัตว์โลกเพื่อจะแสดงธรรม เมื่อทรงตรวจดูไปในตอนใกล้รุ่ง ได้เห็นลูกสุนัขนั้น จึงทรงดำริว่า ถ้าพระองค์มายังบ้านสุกามาพนี้ จะเกิดอะไรขึ้น พระองค์ก็ทรงย้อนไปดูว่ามีเรื่องนั้นๆ จะเกิดขึ้นแล้ว สุขภาพพนี้จะได้นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนพราหมณ์ซึ่งไปเกิดเป็นสุนัขนั้น เมื่อตายจักไปตกนรกเพราะกรรมของตน

ปกติพระพุทธเจ้า เมื่อเสด็จไปบิณฑบาต จะต้องมิพระอาสน์ตามเสด็จ แต่ในวันนั้น ไม่มีพระอาสน์ เสด็จแต่ผู้เดียว ออกบิณฑบาต ไปประทับยืนอยู่หน้าบ้านของสุกามาพนั้น วันนั้น สุขภาพพไม่อยู่ ออกไปนอกบ้านด้วยฐานะบางอย่าง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับยืนอยู่หน้าบ้านของสุกามาพนั้น ก็ไม่มีใครเขาใส่บาตร เพราะเขาไม่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์เสด็จไปประทับยืนอยู่ที่หน้าบ้าน ทรงถือบาตรก็ไม่ได้มุ่งหมายว่าจะบิณฑบาต แต่มุ่งโปรดสุกามาพเท่านั้น

ลูกสุนัขนั้น เห็นพระพุทธเจ้ามาประทับยืนอยู่ ก็เห่าแสดงความไม่พอใจที่พระมายืนอยู่หน้าบ้าน พระพุทธเจ้า เมื่อทอดพระเนตรเห็นลูกสุนัขนั้นเข้ามาก็ตรัสว่า “โศกเทยพราหมณ์ เจ้าเมื่อชาติก่อนดูหมิ่นเรา จึงมาเกิดเป็นลูกสุนัข ชาตินี้เจ้ามาดูหมิ่นเราอีก เจ้าตายจากนี้แล้ว จะไปเกิดในอเวจีนรก”

ลูกสุนัขนั้น ฟังเสียงพระพุทธเจ้าก็ทราบว่ “พระสมณโคดม จำเราได้” เกิดร้อนใจขึ้น จึงได้วิ่งคอดกเข้าไปในบ้านแทนที่จะไปนอนบนที่นอนอันสวยงามของตนที่สุกามาพผู้เป็นนายจัดให้ แต่กลับไปนอนบนกองขี้เถ้าที่กลางเตาไฟ คนทั้งหลายพยายามจับดึงขึ้นไปนอนบนที่นอนพิเศษที่นายจัดไว้ก็ไม่ยอม ได้ไปนอนที่เดิมมันเอง

พระพุทธเจ้าตรัสแล้วก็เสด็จไปยังวัดพระเชตวัน ฝ่ายสุกามาพเมื่อกลับมาจากธุระ มาเห็นลูกสุนัขของตนไปนอนอยู่บนกองขี้เถ้าในเตาไฟ ก็ดูคนใช้ไม่พอใจโดยพูดว่า “ใครเอาลูกสุนัขของฉันทมาอยู่บนกองขี้เถ้า ในเตาไฟนี้”

คนทั้งหลายบอกว่า “เขามานอนเอง พยายามยกขึ้นเขาก็ไม่ไป”

สุกมานพถามว่า “เพราะเหตุใด”

คนใช้บอกว่า “วันนี้ พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับยืนอยู่หน้าบ้าน ลูกสุนัขนี้ไปเห่า พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนั้นๆ แล้วลูกสุนัขนี้พอฟังเข้าก็มานอนบนกองขี้เถ้า นั้น ยกขึ้นไปเห่าไรก็ไม่กลับไปเดิม”

สุกมานพ พอได้ฟังคนใช้รายงานอย่างนั้น ก็โกรธทันทีหาว่าพระพุทธเจ้าดูหมิ่นพ่อของตน ว่าพ่อของตนเกิดมาเป็นสุนัข แต่ที่จริงพ่อของตนนั้นไปเกิดในพรหมโลกอยู่ในขณะนี้ ไม่ใช่เกิดเป็นสุนัข พระสมณโคตมทำพ่อของเราให้เป็นสุนัข พระสมณะรูปนี้พูดพล่อย

สุกมานพ เมื่อโกรธแล้วก็ไปวัดพระเชตุวัน ไปต่อว่าพระพุทธองค์ทีเดียว เมื่อไปถึงก็ยืนไม่ไหว ได้ทูลถามว่า “พระองค์เสด็จไปที่บ้านของข้าพระองค์ใช่ไหมวันนี้” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ใช่”

สุกมานพทูลถามว่า “พระองค์ทรงทราบได้อย่างไรว่า บิดาของข้าพระองค์ไปเกิดเป็นสุนัข เป็นการดูถูกบิดาของข้าพระองค์ พวกพราหมณ์บอกว่าบิดาของข้าพระองค์เกิดในพรหมโลก ไม่ใช่มาเกิดเป็นสุนัขอย่างนี้”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สุกมานพ ถ้าเจ้าต้องการจะรู้ มีข้อพิสูจน์อยู่ มีทรัพย์สมบัติของบิดาอยู่บ้างไหมที่บิดาของเจ้าเมื่อใกล้ตายนั้นไม่ได้บอกไว้” สุกมานพทูลว่า “มี”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ถ้าเจ้าต้องการจะพิสูจน์เรื่องนี้ ทดสอบดูก็ได้ วันนี้เจ้ากลับไปจากนี้แล้ว ให้เอาลูกสุนัขของเจ้ากินอาหารให้อิ่มด้วยข้าวมธุปายาสมีน้ำน้อย เมื่ออิ่มแล้วให้เขานอนสักครู่หนึ่ง พอนอนแล้วเจ้าจงไปกระซิบที่ใกล้หู ถามว่า นีพ่о ทรัพย์สมบัติที่ฝังไว้นั้นฝังไว้ที่ไหน แล้วสุนัขตัวนี้จะวิ่งไปที่ฝังทรัพย์ แล้วเอาเท้าตะกายที่ฝังทรัพย์ เจ้าก็จงให้คนขุดลงไปเกิด เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าจะพึงรู้จักสุนัขตัวนั้น เขาคือบิดาของเจ้า”

สุกมานพได้ฟังดังนั้น ก็นึกกระหม่อมอยู่ในใจด้วยเหตุ ๒ ประการ “ถ้าเกิดจริงขึ้นมาเราก็ได้ทรัพย์ ถ้าเราพิสูจน์แล้วไม่จริง เราจะโฆษณาให้ทั่วเมืองว่า สมณะองค์นี้พูดไม่จริง ไม่ได้ขาดทุนตรงไหน”

เพราะฉะนั้น เขารีบกลับไปบ้าน ไปทำตามที่พระพุทธเจ้าตรัสบอกไว้ คือให้ลูกสุนัขของตนกินข้าวมธุปายาสมีน้ำน้อย อิ่มแล้วให้นอน พอนอนแล้วเขาก็ไปกระซิบที่หู ถามว่า ทรัพย์ฝังไว้ที่ยังไม่ได้บอกอยู่ที่ไหน สุนัขนั้นพอถูกถามอย่างนั้นก็รู้ทันทีเลยว่า “โอ้ ลูกของเราารู้แล้วว่าเรามาเกิดเป็นสุนัข” แล้วก็หอนขึ้น วิ่งไปที่ฝังทรัพย์ เอาเท้าหน้าทั้งสองตะกาย ขุดลงไปที่ยังฝังทรัพย์ ได้ให้สัญญาณบ่งให้ทราบที่ทรัพย์อยู่ตรงนี้ การที่ตัวเองเกิดเป็นสุนัขนี้ก็เพราะเป็นห่วงทรัพย์นี่เอง

เมื่อสุนัขไปตะกายที่นั่น สุกมาณพก็ให้คนขุดลงไปตรงนั้น พอขุดลงไปก็นำพิศวงแท้ของที่พบนั่นเป็นของมีค่าทั้งสิ้น คือพวงมาลัย พวงดอกไม้ทองคำ มีค่าหนึ่งแสนกหาปณะ รองเท้าทองคำ มีค่าหนึ่งแสนกหาปณะ จานทองคำ มีค่าหนึ่งแสนกหาปณะ สุกมาณพพอเห็นเข้าอย่างนั้นก็อุทานในใจทันทีเลย “อ้อฮือ สิ่งทีภพชาติปิดไว้ พระองค์นี้ ก็ยังทรงทราบได้ ฉะนั้น พระองค์ไม่ใช่พระธรรมดาแน่แล้ว ต้องเป็นพระสัพพัญญูแน่นอน เพราะสิ่งที่ภพชาติปิดบังไว้ ก็ยังทรงทราบได้” ทินชักจะเลื่อมใสแล้ว

สุกมาณพจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วก็ทูลถามว่า “ทำไมคนเราเกิดมาจึงไม่เหมือนกัน” ปัญหาที่สุกมาณพทูลถามนั้นมี ๑๔ ข้อ จัดเป็น ๗ คู่ ปัญหาทุกข้อล้วนเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมทั้งสิ้นดังนี้

คู่ที่ ๑ ถามว่า ทำไม บางคนอายุสั้น บางคนอายุยืน

คู่ที่ ๒ ถามว่า ทำไม บางคนมีโรคภัยไข้เจ็บมาก บางคนไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

คู่ที่ ๓ ถามว่า ทำไม บางคนรูปไม่สวย ผิวพรรณทราม แต่บางคนเกิดมารูปสวย
ผิวพรรณดี

คู่ที่ ๔ ถามว่า ทำไม บางคนมีศักดิ์ต่ำ หรือไม่มียศถาบรรดาศักดิ์ แต่บางคนเกิดมา
มีศักดิ์สูง คือมียศตำแหน่งสูง

คู่ที่ ๕ ถามว่า ทำไม บางคนยากจน บางคนร่ำรวย

คู่ที่ ๖ ถามว่า ทำไม บางคนเกิดในสกุลต่ำ บางคนเกิดในสกุลสูง

คู่ที่ ๗ ถามว่า ทำไม บางคนเกิดมาโง่ บางคนเกิดมาฉลาด

เป็นปัญหา ๗ คู่ รวม ๑๔ ข้อ

พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบสุกมาณพ โดยทรงขยายความกฎแห่งกรรมไว้ในจุฬกัมม-
วิภังคสูตรค่อนข้างยาว แต่ในที่นี้จะกล่าวโดยย่อ ดังนี้

คู่ที่ ๑ การที่คนเราเกิดมามีอายุสั้น ก็เพราะเมื่อชาติปางก่อนเป็นคนชอบฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต ไม่มีศีล ๕ ด้วยอำนาจผลของการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทำให้เขาไปตกนรกหมกไหม้ เสวยทุกข์อยู่ เมื่อหมดกรรมนั้นก็มาเกิดเป็นมนุษย์ ด้วยอำนาจเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ทำให้เขาอายุสั้น เพราะเขาเคยฆ่าสัตว์

ส่วนคนที่เกิดมามีอายุยืน ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเขาเป็นคนมีศีล ๕ มีศีลธรรม เมื่อเขาตายจากมนุษย์โลกก็ไปเกิดที่ดีมีความสุข เช่นไปเกิดในสวรรค์ เมื่อพ้นจากภพนั้นแล้ว มาเกิดเป็นมนุษย์ บุญของเขาจึงหนุนอยู่ ทำให้เขาอายุยืน

คู่ที่ ๒ การที่บางคนเกิดมามีโรคภัยไข้เจ็บมาก ก็เพราะเมื่อชาติก่อนนั้น เป็นคนชอบเบียดเบียนฆ่าสัตว์ทรมานสัตว์กักขังสัตว์ ทำร้ายคนอื่นสัตว์อื่นให้เดือดร้อน ให้ทรมาน ให้เจ็บป่วย เมื่อเขาตายไป ก็ไปตกนรก เมื่อพ้นจากนรกแล้ว ก็กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ด้วยอำนาจเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ทำให้เขาเจ็บไข้ได้ป่วย สุขภาพเสื่อมโทรม มีความสุขน้อย

ส่วนคนที่เกิดมามีโรคภัยไข้เจ็บน้อยหรือไม่มี ก็เพราะชาติก่อนนั้นเขาเป็นคนมีเมตตาต่อสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ เอ็นดูสัตว์ มีศีลธรรม มีเมตตากรุณา เมื่อเขาตายจากไป ก็ไปเกิดในที่ที่ดีมีความสุข เช่นเกิดในสวรรค์ เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เขาจึงมีสุขภาพดี มีโรคภัยไข้เจ็บน้อย หรือไม่มี

คู่ที่ ๓ การที่บางคนเกิดมารูปไม่สวย ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นคนมักโกรธ มีความโกรธเป็นเจ้าเรือน เมื่อตายไปแล้ว ก็ไปเกิดในอบาย มินรก เป็นต้น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนหน้าตาไม่สวยงาม ขี้เหร่ เพราะชาติก่อนเป็นคนมักโกรธ

ส่วนคนที่เกิดมารูปสวย เพราะชาติก่อนเป็นคนมีเมตตากรุณา ไม่มักโกรธ เมื่อเขาไปเกิดในสวรรค์แล้วกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เขาจึงมีหน้าตาสวยงาม รูปหล่อ รูปสวย เพราะมีเมตตา เป็นคนไม่มักโกรธ

คู่ที่ ๔ การที่บางคนเกิดมามีวาสนาน้อย ไม่มียศมีตำแหน่งกับเขา เป็นคนด้อยต่ำ ก็เพราะเมื่อชาติก่อน เขาเป็นคนริษยาคนอื่น เมื่อใครเขาได้ดีทนอยู่ไม่ได้ ริษยาเขา เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดมาในชาติปัจจุบันจึงเป็นคนมีศักดิ์ต่ำ ไม่มียศ ไม่ค่อยมีตำแหน่ง ถ้ามียศมีตำแหน่ง ก็มักจะอยู่ในตำแหน่งต่ำอยู่เสมอ เพราะเป็นคนริษยาเขา

ส่วนคนที่เกิดมาได้รับตำแหน่งสูง เพราะเมื่อชาติก่อนนั้นไม่ริษยาคนอื่นเขา ใครได้ดี ก็พลอยยินดีกับเขา จึงเกิดมาได้ตำแหน่งสูง เพราะไม่ริษยาเขา

คู้ที่ ๕ การที่คนบางคนเกิดมามีอายุยืน ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเขาเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว ไม่รู้จักบริจาคทาน จึงเกิดมามีอายุยืน

ส่วนคนที่เกิดมามีทรัพย์ มีพ่อแม่รวย เกิดมาในตระกูลที่รวย ก็เพราะเมื่อชาติก่อนนั้นเขาเป็นคนที่บริจาคทาน ยินดีในการบริจาค ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว

คู้ที่ ๖ การที่คนบางคนเกิดมาในสกุลต่ำ ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นคนไม่อ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เป็นคนแข็งกระด้าง เย่อหยิ่ง เมื่อตายไปแล้ว ก็ไปเกิดในอบาย มีนรก เป็นต้น เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ จึงเกิดในสกุลต่ำ

ส่วนคนที่เกิดมาในสกุลสูง ก็เพราะชาติก่อนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เป็นคนไม่แข็งกระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง

คู้ที่ ๗ การที่คนบางคนเกิดมาโง่ ก็เพราะเมื่อชาติก่อน ไม่คบบัณฑิต ไม่สอบถาม ถึงว่าสิ่งใดเป็นบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ จึงเป็นคนโง่

ส่วนคนที่เกิดมาเป็นคนฉลาด ก็เพราะชาติก่อนเป็นคนคบบัณฑิต สอบถามถึงบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ จึงเป็นคนฉลาด

อกุศลกรรมบถ

อกุศลกรรมบถ คือ ทางแห่งกรรมที่เป็นอกุศล ทางแห่งกรรมชั่วหรือกรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ทุกข์ มี ๑๐ อย่าง จำแนกเป็น กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และมโนกรรม ๓ ดังนี้

กายกรรม ๓ ได้แก่

๑. ปาณาติบาต   การฆ่าสัตว์
๒. อทินนาทาน   การลักขโมย
๓. กาเมสุมิฉฉาจาร   การประพฤติดีในกาม

วจีกรรม ๔ ได้แก่

๑. มุสาวาท   การพูดเท็จ
๒. ปิสุณวาจา   การพูดส่อเสียด
๓. ผรุสวาจา   การพูดคำหยาบ
๔. สัมผัปปลาปะ   การพูดเพ้อเจ้อ

มโนกรรม ๓ ได้แก่

๑. อภิชฌา	การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น
๒. พยาบาท	การคิดปองร้ายผู้อื่น
๓. มิจฉาทิฎฐิ	การเห็นผิดจากคลองธรรม

กายกรรม ๓

กายกรรม หมายถึง การกระทำทางกาย คือ ทำกรรมด้วยกายทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว จัดเป็นกายกรรมทั้งสิ้น การกระทำชั่วทางกายมี ๓ อย่าง คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติดิในกาม

๑. ปาณาติบาต การฆ่าสัตว์

ความเสียหายของปาณาติบาต

ชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของสัตว์ทั้งหลาย หากไม่มีชีวิตเสียแล้ว ฐานะทรัพย์สินที่มีอยู่ก็ชื่อว่าไม่มี ชีวิตจึงเป็นเจ้าของของทุกสิ่งทุกอย่าง และเป็นสิ่งที่สัตว์ทุกรูปทุกนามหวงแหนที่สุด การทำลายชีวิตเท่ากับเป็นการทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง

ปาณาติบาต คือ การฆ่าสัตว์ หมายรวมไปถึงการทำร้าย การทรมานสัตว์ คำว่า สัตว์ ในที่นี้ หมายถึง สิ่งมีชีวิตทุกชนิด กิริยาที่ประพฤติก้าวล่วงต่อชีวิตสัตว์ มี ๓ ประการ ดังนี้

๑. การฆ่า
๒. การทำร้ายร่างกาย
๓. การทรมาน

การฆ่า หมายถึง การทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป ได้แก่ การทำให้ตาย

วัตถุ คือ ผู้ถูกฆ่า มี ๒ อย่าง คือ มนุษย์ และสัตว์เดียรัจฉาน โดยที่สุด หมายถึง มนุษย์และสัตว์เดียรัจฉานทั้งที่อยู่ในครุฑและนอกครุฑ

เจตนาของผู้ฆ่า มี ๒ อย่าง คือ จงใจฆ่าและไม่จงใจฆ่า

การฆ่าสำเร็จด้วยความพยายาม เรียกว่า ปโยคะ มี ๒ อย่าง คือ ฆ่าเองและใช้ให้ผู้อื่นฆ่า การใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ทั้งผู้ใช้และผู้ถูกใช้ให้ฆ่า มีโทษและความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเหมือนกัน

การทำร้ายร่างกาย หมายถึง การทำร้ายผู้อื่น โดยการทำให้พิการ เสียโฉม หรือเจ็บลำบาก แต่ไม่ถึงกับเสียชีวิต มีลักษณะ ดังนี้

การทำให้พิการ คือ การทำให้เสียอวัยวะ เช่น ทำให้เสียนัยน์ตา เสียแขน เสียขา เป็นต้น

การทำให้เสียโฉม คือ การทำร้ายร่างกายให้เสียความสวยงาม แต่ไม่ถึงพิการ เช่น ใช้มีดกรีดหรือใช้ไม้ทุบตีให้เป็นแผลเป็น เป็นต้น

การทำให้เจ็บลำบาก คือ การทำร้ายร่างกายให้เจ็บปวด เป็นทุกข์ทรมาน
การทำร้ายร่างกายทั้งหมดนี้ เป็นอนุโลมปาณาติบาต

การทรมาน มุ่งเฉพาะการทรมานสัตว์เดียรัจฉาน เพราะมนุษย์ไม่เป็นวัตถุอันใครๆ จะพึงทรมานได้ การทรมาน คือการทำให้สัตว์ได้รับความลำบาก ประพฤติเหี้ยมโหดแก่สัตว์ โดยขาดความเมตตากรุณา มีลักษณะ ดังนี้

ใช้การ หมายถึง การใช้สัตว์ไม่มีความเมตตาปราณี ปล่อยให้หอดอยากหิวโหย ไม่ให้อาหาร ไม่ให้นอน ไม่ให้หยุดพักผ่อนตามกาล ขณะใช้งานก็เขยื้อนตีทำร้ายร่างกายโดยไม่เมตตาจิต หรือใช้การเกินกำลังของสัตว์ เช่น ให้เข็นภาระหนักเกินกำลัง เป็นต้น

กักขัง หมายถึง การกักขังสัตว์ให้หอดอยาก อิดโรย หรือผูกมัดไว้จนไม่สามารถจะผลัดเปลี่ยนอิริยาบถได้

นำไป หมายถึง การผูกมัดสัตว์แล้วนำไปโดยวิธีทรมาน เช่น ลาก หรือหิวเปิด ไก่สุกร เอาหัวลงและเอาเท้าขึ้น ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง

เล่นสนุก หมายถึง การทรมานสัตว์ด้วยความสนุกสนาน เช่น ใช้ประทัดผูกหางสุนัข แล้วจุดไฟ เพื่อให้สุนัขตกใจและวิ่งสุดชีวิต หรือการใช้ก้อนหินก้อนดินขว้างปาสัตว์เพื่อความสนุกสนานของตน

ผจญสัตว์ หมายถึง การนำสัตว์มาต่อสู้กัน ทำให้สัตว์เหน็ดเหนื่อยและได้รับทุกข์ทรมาน เช่น ชนโค ชนกระปือ ชนแพะ ชนแกะ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น

หลักวินิจัย

การฆ่าสัตว์ที่สำเร็จเป็นปาณาติบาต ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๕ คือ

๑. ปาโณ   สัตว์มีชีวิต
๒. ปาณสยณิตา   รู้ว่าสัตว์มีชีวิต
๓. วรกจิตต์   จิตคิดจะฆ่า

๔. อุปกุกโม พยายามฆ่า
๕. เทน มรณ สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

การฆ่าสัตว์นี้ ทางพระพุทธศาสนารวมถึงการฆ่าตัวเองด้วย การฆ่าตัวเองนั้น เป็นปาณาติบาต เนื่องจากมีองค์ประกอบของปาณาติบาตครบทั้ง ๕ ข้อ เช่นเดียวกัน

โทษของปาณาติบาต

คัมภีร์ชั้นอรรถกถา ได้วางหลักวินิจฉัยการฆ่าว่าจะมีโทษมากหรือน้อยไว้ ๔ ประการ คือ

๑. **คุณ** ฆ่าสัตว์มีคุณมากก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณน้อยหรือไม่มีคุณ ก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์ มีโทษมากกว่าฆ่าปุถุชน ฆ่าสัตว์ช่วยงาน มีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์ดุร้าย เป็นต้น

การฆ่าบิดามารดา การฆ่าพระอรหันต์ มีบาปหนัก เป็นอนันตริยกรรม ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน

การฆ่าคนที่มีคุณ เช่น พระอริยบุคคลที่ต่ำกว่าพระอรหันต์ หรือภิกษุสามเณร ผู้รักษาศีลปฏิบัติธรรม หรือคนที่ประกอบคุณงามความดีต่อสังคมก็มีบาปมาก แต่น้อยกว่าการฆ่าพระอรหันต์ หรือการฆ่าบิดามารดาเพราะไม่เป็นอนันตริยกรรม

การฆ่าคนทั่วไป ก็มีบาปเช่นเดียวกัน แต่น้อยกว่าการฆ่าคนที่มีคุณ การฆ่าคนที่ไร้ศีลธรรมและเป็นภัยแก่คนอื่น ก็จัดว่าเป็นบาป แต่น้อยกว่าการฆ่าคนทั่วไป

กล่าวโดยสรุปแล้วการฆ่าล้วนเป็นบาปทั้งสิ้น

๒. **ขนาดกาย** สำหรับสัตว์จำพวกเดียรัจฉานที่ไม่มีคุณเหมือนกัน ฆ่าสัตว์ใหญ่ มีโทษมาก ฆ่าสัตว์เล็กมีโทษน้อย ก็เพราะการฆ่าสัตว์ที่มีขนาดร่างกายใหญ่กว่าต้องใช้ความพยายามในการฆ่ามากกว่า

๓. **ความพยายาม** มีความพยายามมากในการฆ่า ก็มีโทษมาก มีความพยายามน้อยก็มีโทษน้อย

ความพยายามในการฆ่านั้น ถ้าเกิดความสูญเสียต่อชีวิตมาก ย่อมมีบาปมาก หรือ การฆ่าด้วยวิธีการที่ทรมาณ คือทำให้ตายอย่างลำบาก หวาดเสียว ให้เกิดความเข้าใจ ฆ่าด้วยวิธีพิสดาร ย่อมมีบาปมาก ส่วนการฆ่าด้วยการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้ระเบิดอาวุธชีวเคมี ทำให้เกิดความสูญเสียมาก ย่อมมีบาปมาก

๔. กิเลสหรือเจตนา มีกิเลสหรือเจตนาแรงก็มีโทษมาก มีกิเลสหรือเจตนาอ่อนก็มีโทษน้อย เช่นฆ่าด้วยโทสะหรือจงใจเกลียดชัง มีโทษมากกว่าฆ่าเพื่อป้องกันตัว เป็นต้น

เจตนาในการฆ่าด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะ หากมีเจตนาแรงกล้าย่อมมีบาปมาก หากเจตนาอ่อนย่อมมีบาปน้อย เช่น การฆ่าด้วยการเห็นแก่อำมีสินจ้างรางวัล การฆ่าด้วยความอำมหิตโหดเหี้ยมเคียดแค้นพยาบาท การฆ่าด้วยความเป็นมิจฉาธิภูริ การฆ่าโดยไม่มีเหตุผล หรือการฆ่าเพื่อความสนุกสนาน ย่อมมีบาปมากน้อยลดหลั่นกันไป ในกรณีที่ไม่เจตนาที่ไม่บาป ดังเรื่องพระจักษุบาลเถระซึ่งมีจักษุบอดทั้งสองข้าง เติบจนกรรมเหี้ยมแมลงเม่าตายเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีเจตนาที่จะฆ่า ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชื่นชื่อว่าเจตนาเป็นเหตุให้ตายของพระชีณาสพทั้งหลาย มิได้มี”

ในการฆ่าสัตว์นั้น ผู้ฆ่าย่อมได้รับกรรมวิบาก ๕ สถาน คือ

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย
๔. ย่อมเป็นผู้มีอวัยวะพิการ
๕. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นผู้มีอายุสั้น

ตัวอย่างโทษของปาณาติบาต

เรื่องนายโคชาตัก

มีเรื่องเล่าว่า ในครั้งพุทธกาล ในพระนครสาวัตถี มีชายคนหนึ่งชื่อ โคชาตัก มีอาชีพฆ่าโคขายเนื้อเลี้ยงชีวิต เป็นเวลา ๕๕ ปี ตลอดเวลาที่เขาก่ออาชกรรมนี้ ไม่เคยบริจาคทานและรักษาศีลเลย ถ้าวันใดขาดเนื้อจะไม่ยอมรับประทานอาหาร

วันหนึ่ง นายโคชาตักขายเนื้อตอนกลางวันแล้ว มอบเนื้อส่วนหนึ่งให้ภรรยาไว้ทำกับข้าว เสร็จแล้วไปอาบน้ำ ขณะนั้น เพื่อนของเขาคนหนึ่งมีแขกมาที่บ้าน ไม่มีกับข้าวต้อนรับจึงมายังบ้านของนายโคชาตัก ขอซื้อเนื้อกับภรรยาของนายโคชาตักเพื่อนำไปทำอาหารต้อนรับแขก ภรรยาของนายโคชาตักไม่ยอมขายให้ เพราะไม่มีเนื้อสำหรับขาย มีแต่เนื้อที่เก็บไว้ทำอาหารให้สามีเท่านั้น เพราะทราบดีว่านายโคชาตักขาดเนื้อเสียแล้วจะไม่ยอมรับประทานอาหาร แต่เพื่อนของนายโคชาตักก็ไม่ยอมฟัง ได้หยิบฉวยเอาเนื้อนั้นไปโดยพลการ

นายโคฆาตก์อาบน้ำเสร็จแล้วกลับมา ภรรยาจึงกดข้าวมาเพื่อให้เขากินกับผักต้ม และได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้เขาฟัง เขาไม่ยอมรับประทานอาหาร ได้หยิบฉวยมีดอันคมกริบ เดินเข้าไปหาโคตัวหนึ่ง สอดมือเข้าไปในปาก ดึงลิ้นออกมาแล้ว เอามีดตัดจนขาด นำมาให้ภรรยาทำกับข้าว โคตัวนั้นก็สิ้นใจตายด้วยความเจ็บปวดทรมาน

เมื่อกับข้าวเสร็จแล้ว เขาก็เริ่มรับประทานอาหาร ทันทีที่เขาใส่ชิ้นเนื้อเข้าไปในปาก ลิ้นของเขาก็ได้ขาดตกลงไปในขามข้าว ได้รับผลกระทบทันตาเห็น เพราะการทำปาณาติบาต ด้วยจิตใจที่เหี้ยมโหด เลือดไหลออกจากปาก เขาเที่ยวคลานไปในบ้านและร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวดเหมือนโค ครั้นตายแล้ว ก็ไปเกิดในอเวจีนรก

๒. อทินนาทาน การลักทรัพย์

ความเสียหายของอทินนาทาน

ทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยความชอบธรรม เป็นสิทธิของบุคคลที่เป็นเจ้าของ เพื่อใช้เลี้ยงชีพของตนและครอบครัวให้มีความสุขตามอัตภาพ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจความรักและหวงแหน ไม่ต้องการให้ใครมาล่วงละเมิดในกรรมสิทธิ์ของตนเอง การลักขโมย เป็นการล่วงละเมิดอย่างร้ายแรงต่อทรัพย์สินอันเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ปัญหาทุจริตคดโกง ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากอทินนาทานทั้งสิ้น ส่งผลให้ไม่ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจทั้งในระดับบุคคลและระดับนานาชาติ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทางด้านทรัพย์สินอีกด้วย

อทินนาทาน การลักทรัพย์นั้น คือการกระทำโจรกรรมโดยตรง หมายถึง การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ทั้งที่เป็นส่ววิญญานกทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่มีวิญญาน เช่น โค กระบือ เป็นต้น และอวิญญานกทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาน เช่น แก้ว แหวน เงิน ทอง เป็นต้น สิ่งของที่มีใช้ของใครแต่มีผู้รักษาหวงแหน ได้แก่ สิ่งของที่อุทิศบูชาปูชนียวัตถุ สิ่งของที่เป็นสมบัติของส่วนรวม ถือเอาด้วยอาการเป็นโจร นอกจากนี้ ยังรวมถึงกิริยาที่ก้าวล่วงทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ๓ ประการ คือ

๑. โจรกรรม
๒. อนุโลมโจรกรรม
๓. ฉายาโจรกรรม

เฉพาะอนุโลมโจรกรรมกับฉวยโจรกรรมนั้น ต้องพิจารณาถึงเจตนาของผู้กระทำด้วย ถ้าเจตนากระทำให้เขาเสียกรรมสิทธิ์ ก็ถือว่าเป็นการลักทรัพย์

โจรกรรม หมายถึง การลัก การขโมย การปล้น หรือกิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร มีหลายประเภท พรรณนาพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑. ลัก ได้แก่ ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ไปด้วยอาการซ่อนเร้น คือกิริยาที่ถือเอาสิ่งของผู้อื่นด้วยอาการเป็นโจร

๒. ฉก ได้แก่ ฉวยหรือชิงเอาโดยเร็ว คือกิริยาที่ถือเอาสิ่งของในเวลาที่เขาของเปลือหรือชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ

๓. กรรโชก ได้แก่ ชูเอาด้วยกิริยาหรือวาจาให้กลัว คือกิริยาที่แสดงอำนาจให้เจ้าของตกใจกลัวแล้วยอมให้สิ่งของของตน หรือใช้อาชญาเร่งรัดเอา

๔. ปล้น ได้แก่ ใช้กำลังลอบมาหักโหมแย่งชิงเอาโดยไม่รู้ตัว คือกิริยาที่ยกพวกไปถือเอาสิ่งของของคนอื่นด้วยการใช้อาวุธ

๕. ตู๋ ได้แก่ กล่าวอ้างหรือทักท้วงเอาของผู้อื่นว่าเป็นของตัว คือกิริยาที่ร้องเอาของผู้อื่นซึ่งมิได้ตกอยู่ในมือตน คือมิได้ครอบครองดูแลอยู่ หรืออ้างหลักฐานพยานเท็จ หักล้างกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น

๖. ฉ้อ ได้แก่ โกง คือกิริยาที่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นอันตกอยู่ในมือตน คือตนครอบครองดูแลอยู่ หรือโกงเอาทรัพย์ของผู้อื่น

๗. หลอก ได้แก่ ทำให้เข้าใจผิด สำคัญผิด คือกิริยาพูดปดเพื่อถือเอาของผู้อื่นหรือปั่นเรื่องให้เขาเชื่อเพื่อจะให้เขามอบทรัพย์ให้แก่ตน

๘. ลวง ได้แก่ ทำให้หลงผิด คือกิริยาที่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่น ด้วยแสดงของอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เข้าใจผิด หรือใช้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือลวงให้เขาเชื่อ เช่น การใช้ตราซึ่งไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

๙. ปลอม ได้แก่ ทำให้เหมือนคนอื่นหรือสิ่งอื่น เพื่อให้หลงผิดว่าเป็นคนนั้นหรือสิ่งนั้น คือกิริยาที่ทำของไม่แท้ให้เห็นว่าเป็นของแท้

๑๐. ตระบัด ได้แก่ ฉ้อโกง คือกิริยาที่ยืมของเขาไปแล้วถือเอาเสีย

๑๑. เปียดบัง ได้แก่ ยักเอาไว้เป็นประโยชน์ของตัว คือกิริยากินเศษกินเลย

๑๒. สับเปลี่ยน ได้แก่ เปลี่ยนแทนที่กัน คือการถือเอาสิ่งของของตนที่เลว
เข้าไว้แทน และเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ดีกว่า หรือแอบสลับเอาของผู้อื่นซึ่งมีค่ามากกว่า

๑๓. ลักลอบ ได้แก่ ลอบกระทำการบางอย่าง คือการถือเอาของซึ่งจะต้องเสียภาษี
ซ่อนเข้ามาโดยไม่เสียภาษีหรือหลบหนีภาษีของหลวง

๑๔. ยักยอก ได้แก่ ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือทรัพย์ของตนซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของ
ร่วมอยู่ด้วยที่อยู่ในความดูแลรักษาของตนไปโดยทุจริต คือใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ถือเอาทรัพย์
โดยไม่สุจริต หรือการที่ยักยอกทรัพย์ของตนที่จะต้องถูกยึดเอาไปไว้เสียที่อื่น

อนุโลมโจรกรรม หมายถึง การที่แสวงหาทรัพย์ในทางไม่บริสุทธิ์ ยังไม่ถึงขั้นเป็น
โจรกรรม มีประเภทจะพรรณนาพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑. สมโจร ได้แก่ การที่อุทหนุนโจรกรรม เช่น การรับซื้อของโจร

๒. ปอกลอก ได้แก่ ทำให้เขาหลงเชื่อแล้วล่อลวงเอาทรัพย์เขาไป หรือการที่คบคน
ด้วยอาการไม่ซื่อสัตย์ มุ่งจะเอาแต่ทรัพย์สมบัติของเขาอย่างเดียว เมื่อเขาสิ้นเนื้อประดาตัว
ก็ละทิ้งเขาเสีย

๓. รับสินบน ได้แก่ รับสินจ้างเพื่อกระทำความผิดหน้าที่ คือการถือเอาทรัพย์ที่เขาให้
เพื่อช่วยทำธุระให้ในทางที่ผิด การรับสินบนนี้ หากผู้รับมีเจตนาร่วมกับผู้ให้ในการทำลาย
กรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นการทำโจรกรรมร่วมกันโดยตรง ถือว่าเป็นการลักทรัพย์

ฉวยโจรกรรม หมายถึง การที่หาค้ายคลึงกับโจรกรรม หรือการที่หาทรัพย์
ของผู้อื่นให้สูญเสียและเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน ประกอบด้วยลักษณะ ๒ อย่าง คือ

๑. ผลาญ ได้แก่ ทำลายให้หมดสิ้นไป คือการที่ทำความเสียหายแก่ทรัพย์ของผู้อื่น

๒. หยิบฉวย ได้แก่ การที่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นด้วยความมั่งง่าย โดยมีได้บอก
ให้เจ้าของรู้ คือการถือเอาด้วยวิสาสะเกินขอบเขต

ฉวยโจรกรรมนี้ ถ้ามีเจตนาในทางทำลายกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นรวมอยู่ด้วย
ก็ถือว่าเป็นการทำโจรกรรมโดยตรง ถือว่าเป็นการลักทรัพย์

หลักวินิจฉัย

การลักทรัพย์ที่สำเร็จเป็นอทินนาทาน ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มื้องค์ ๕ คือ

๑. ปรปริคคหิตំ ของนั้นมีเจ้าของ
๒. ปรปริคคหิตสณฺณิตา รู้ว่าของนั้นมีเจ้าของ
๓. เถยยจิตฺตํ จิตคิดจะลัก
๔. อุปกุกโม พยายามลัก
๕. เตน หรณํ ได้ของมาด้วยความพยายามนั้น

โทษของอทินนาทาน

ผู้ประพฤติดทินนาทาน ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมยหรือลักทรัพย์ จะมีโทษมากหรือน้อย ตามคุณค่าของสิ่งของ คุณความดีของเจ้าของ และความพยายามในการลักขโมย นอกจากนั้น ผู้ลักทรัพย์ย่อมได้รับกรรมวิบาก ๕ สถาน คือ

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย
๔. ย่อมเป็นผู้ยากจนเข็ญใจไร้ที่พึ่ง
๕. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ ทรัพย์ย่อมฉิบหาย

ตัวอย่างโทษของอทินนาทาน เรื่อง เวมานิกเปรต

เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาอยู่ ณ กรุงสาวัตถี หัวหน้าพ่อค้าชาวสาวัตถีคนหนึ่งพาพ่อค้า ๗๐๐ คน ล่องเรือไปค้าขายในดินแดนสุวรรณภูมิ ระหว่างเดินทางเรือได้ถูกลมพัดลงไปถึงวิมานทองซึ่งอยู่กลางทะเล ภายในวิมานทองนั้นมีเทพธิดาแสนสวยอาศัยอยู่ หัวหน้าพ่อค้าเห็นเทพธิดาจึงถามว่า “น้องรูปงามที่อยู่ในวิมานนี้เป็นใครกันหนอ ขอเชิญน้องออกมาข้างนอกเถิด พี่จะขอชมความงามของน้องให้เต็มตา” เทพธิดาตอบว่า “ดิฉันเป็นเวมานิกเปรต เพราะทำบุญไว้น้อยมาก แม้จะมีรูปสวย มีวิมาน แต่ดิฉันต้องเปลือยกายไร้อาภรณ์ มีเพียงเส้นผมปิดบังกายไว้เท่านั้น ดิฉันอายเหลือเกินที่จะออกไปข้างนอก” หัวหน้าพ่อค้าบอกว่า “น้องนางผู้มีรูปงาม พี่จะให้ผ้าเนื้อดี น้องจงนุ่งผ้าแล้วออกมาเถิด” เวมานิกเปรต

ตอบว่า “ท่านไม่อาจให้ผ้านั้นแก่ดิฉันด้วยมือท่านได้โดยตรง แต่ถ้าในหมู่พวกท่านมีอุบาสกสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอท่านจงให้ท่านผ้านั้นแก่อุบาสกแล้วอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดิฉัน เมื่อนั้น ดิฉันจึงจะได้ผ้านี้ตามปรารถนา

ในเรือนนั้นมีอุบาสกผู้มีศีลคนหนึ่ง หัวหน้าพ่อค้าจึงบอกให้เขาอาบน้ำแล้วได้มอบผ้านุ่งผ้าห่มให้ และอุทิศส่วนกุศลไปให้เวมานิกเปรต ทันใดนั้นเวมานิกเปรตก็มีอาภรณ์ทิพย์สวมใส่ เดินยิ้มออกมาจากวิมาน พร้อมทั้งได้อาหารทิพย์อันเกิดจากการให้ทานของหัวหน้าพ่อค้าเพียงครั้งเดียว พวกพ่อค้าอัศจรรย์ใจ เกิดความเคารพในอุบาสก จึงพากันเข้าไปไหว้อุบาสกคนนั้นจึงได้แสดงธรรมให้พวกพ่อค้าฟังตามสมควร พวกพ่อค้าถามเวมานิกเปรตว่า ทำบุญกรรมอะไรไว้จึงมาเกิดเป็นเวมานิกเปรตอยู่กลางทะเล เวมานิกเปรตตอบว่า ในพุทธกาลที่ล่วงมาแล้ว ดิฉันเกิดในเมืองพาราณสี อาศัยรูปร่างเลี้ยงชีพ ต่อมาวันหนึ่ง มีผู้หญิงคนหนึ่ง แกล้งเอายาบำรุงผมมาให้ แต่พอใช้แล้วผมกลับร่วงหมดศีรษะ ดิฉันอายจึงหนีออกไปอยู่นอกเมือง เปลี่ยนอาชีพไปคั้นน้ำมันงาขาย พร้อมทั้งเปิดร้านขายสุรา วันหนึ่ง มีลูกค้ามาดื่มสุราแล้วเมานอนหลับสนิทอยู่ที่ร้าน ดิฉันฉวยโอกาสนั้น ลักผ้าที่ลูกค้าคนนั้นนุ่งไว้หลวมๆ ด้วยกรรมนั้น ดิฉันจึงไม่มีอาภรณ์สวมใส่

ต่อมาอีกวันหนึ่ง ดิฉันเห็นพระชีณาสพुरुพหนึ่งเที่ยวบิณฑบาตอยู่ จึงนิมนต์ท่านเข้าไปในเรือนแล้วถวายแบ่งเคี้ยวเจื่อน้ำมันงา ด้วยกุศลกรรมเพียงเท่านี้ ดิฉันจึงเกิดเป็นเทพิดารูปงาม และได้วิมานทอง ดิฉันอยู่ในวิมานทองนี้มาแล้วสิ้นระยะเวลา ๑ พุทธันดร แต่ดิฉันก็เป็นทุกข์มาก เพราะอีก ๔ เดือนกุศลกรรมเหล่านี้จะหมดลง วิบากกรรมชั่วอย่างอื่นของดิฉันจะนำดิฉันไปหมกหม้อยู่ในนรก ได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัสเป็นเวลายาวนาน

อุบาสกผู้มีศีล จึงกล่าวเตือนสติเทพิดาว่า คุณก่อนแม่เทพิดา เธอได้เสื่อผ้าอาภรณ์และอาหารทิพย์เพราะผลของทานที่พ่อค้าให้แก่เรา หากเธอให้ทานแก่พ่อค้าเหล่านี้บ้าง ผลทานก็จะเกิดแก่เธอ และยิ่งหากเธอได้ถวายทานแด่พระศาสดา ผลของทานก็จะยิ่งเกิดแก่เธอมากยิ่งขึ้น

เวมานิกเปรตได้ฟังแล้วก็มิมีใจยินดี นำข้าวและน้ำอันเป็นทิพย์มาเลี้ยงพวกพ่อค้า และฝากผ้าทิพย์คู่หนึ่งให้หัวหน้าพ่อค้านำไปถวายพระศาสดาด้วย พวกพ่อค้าเหล่านั้นเดินทางต่อไป ครั้นกลับถึงกรุงสาวัตถีแล้ว หัวหน้าพ่อค้าได้นำผ้าทิพย์ของเธอไปถวายแด่พระศาสดาแล้วอุทิศส่วนกุศลให้เวมานิกเปรต เมื่อนางได้รับผลบุญนั้นจึงจุติไปเกิดเป็นเทพิดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเทพิดา ๑,๐๐๐ นางเป็นบริวาร

เรื่องเวมานิกเปรตนี้ แสดงให้เห็นโทษของการลักขโมย ทำให้เกิดความขัดสน หมกหม้อยู่ในนรก ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ไม่มีเสื้อผ้าอาภรณ์และไม่มีอาหารรับประทาน และยังแสดงให้เห็นถึงอันิจจังของการเสวยสละให้ทาน ส่งผลให้พ้นจากอบายไปเกิดในสวรรค์

๓. กาเมสุมิจจาร การประพฤติดีกในกาม

ความเสียหายของกาเมสุมิจจาร

การประพฤติดีกในสามีภรรยาและบุคคลอันเป็นที่รักที่หวงแหนของคนอื่น ย่อมเป็นการทำลายความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว เป็นการทำลายสถาบันครอบครัว ทำให้ขาดความเคารพนับถือ จนถึงขั้นเป็นศัตรูประหัตประหารซึ่งกันและกัน

กาเมสุมิจจาร คือการประพฤติดีกในกาม หมายถึง การล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลต้องห้าม ๒ ประเภท คือ หญิงต้องห้าม และชายต้องห้าม หากผู้ใดประพฤติดีกกับหญิงหรือชายต้องห้าม ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติกาเมสุมิจจาร ถ้าทั้งสองประเภทเป็นผู้ต้องห้ามด้วยกัน ประพฤติดีกร่วมกัน ก็ชื่อว่ากระทำผิดด้วยกันทั้งสองประเภท บุคคลที่เป็นหญิงแต่มีจิตใจเป็นชาย และบุคคลที่เป็นชายแต่มีจิตใจเป็นหญิงกอนุโลมในบุคคลต้องห้ามตามข้อกาเมสุมิจจารนี้

หญิงต้องห้าม

หญิงต้องห้าม หมายถึง บุคคลต้องห้ามสำหรับชาย มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. สสสามิกา หญิงมีสามี หมายถึง หญิงที่อยู่กินกับชายฉันทภรรยาสามี ทั้งที่แต่งงานหรือไม่ได้แต่งงาน รวมถึงหญิงที่รับสิ่งของมีทรัพย์เป็นต้นของชายแล้วยอมอยู่กินกับชายนั้น ตลอดถึงหญิงที่ชายรับเลี้ยงดูเป็นภรรยา จะได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม

หญิงประเภทนี้ จะหมดภาวะที่เป็นหญิงต้องห้ามก็ต่อเมื่อหย่าขาดจากสามีหรือสามีตายแล้ว แม้หญิงที่สามีถูกกักขัง เช่น ถูกจำคุก หากยังไม่ได้หย่าขาดจากกัน ก็ถือว่าเป็นหญิงต้องห้าม หรือสามีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หญิงนั้นก็ยังอยู่ในฐานะต้องห้ามตราบเท่าที่สามียังต้องโทษอยู่ ชายใดประพฤติดีกต่อหญิงมีสามี ถือว่าประพฤติกาเมสุมิจจาร

๒. ภาตฺรูกฺขิตา หณฺธิงที่ญาตฺรูกฺขา หมายถึง หณฺธิงที่มีญาตเป็นผู้ปกครอง ไม่เป็นอิสระแก่ตน เพราะอยู่ในการปกครองดูแลพิทักษ์รักษาของบิดามารดา ญาตพี่น้อง หรือวงศ์ตระกูล ชายใดประพฤติดื้อต่อหณฺธิงที่ญาตฺรูกฺขา ถือว่าประพฤติกาเมสุมิจณาจาร

หณฺธิงที่ญาตฺรูกฺขานั้น เมื่อรับของหมั้นจากฝ่ายชายและตกลงจะแต่งงานกัน นับแต่รับของหมั้นแล้ว หณฺธิงนั้นชื่อว่าอยู่ในการรักษาทั้งของญาตและของคู่หมั้น จะพ้นจากการรักษาของคู่หมั้นก็ต่อเมื่อได้คืนของหมั้นหรือบอกเลิกการหมั้นนั้นแล้ว

๓. ฌมมรูกฺขิตา หณฺธิงที่ธรรมรูกฺขา หมายถึง หณฺธิงที่มีศีลธรรม กฎหมาย หรือจารีตคัมภีร์รักษา มี ๒ ประเภท คือ หณฺธิงผู้เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน และหณฺธิงมีข้อห้าม

หณฺธิงต้องห้ามโดยพิสดาร มี ๒๐ ประเภท คือ

๑. มาตฺรูกฺขิตา	หณฺธิงที่มารดารักษา
๒. ปิตฺรูกฺขิตา	หณฺธิงที่บิดารักษา
๓. มาตาปิตฺรูกฺขิตา	หณฺธิงที่มารดาบิดารักษา
๔. ภาตฺรูกฺขิตา	หณฺธิงที่พี่ชายน้องชายรักษา
๕. ภคินีรูกฺขิตา	หณฺธิงที่พี่สาวน้องสาวรักษา
๖. ญาตฺรูกฺขิตา	หณฺธิงที่ญาตรักษา
๗. โคตตฺรูกฺขิตา	หณฺธิงที่ชนมีสกุลหรือแซ่รักษา
๘. ฌมมรูกฺขิตา	หณฺธิงที่ธรรมรักษา
๙. สามิรูกฺขิตา	หณฺธิงที่สามีรักษา
๑๐. สปริทณฺหา	หณฺธิงที่กฎหมายคัมภีร์
๑๑. ฌนกีตา	หณฺธิงที่ชายซื้อมาเป็นภรรยา
๑๒. ฌนทวาสิณี	หณฺธิงที่อยู่กับชายด้วยความรักใคร่กันเอง
๑๓. โภควาสิณี	หณฺธิงที่อยู่เป็นภรรยาชายด้วยโภคสมบัติ
๑๔. ปฏฺวาสิณี	หณฺธิงซึ่งใจได้ผ่าน่งผ้าห่มแล้วอยู่เป็นภรรยา
๑๕. โอทปตฺตกีนี	หณฺธิงที่ชายขอเป็นภรรยาด้วยพิธีแต่งงาน
๑๖. โอภตฺตจุมพตา	หณฺธิงที่ชายช่วยปลงภาระอันหนักจากศีรษะแล้วอยู่เป็นภรรยา
๑๗. ทาสีกรียา	หณฺธิงคนใช้ที่เป็นภรรยา

๑๘. กมมการินีภริยา   หญิงรับจ้างทำงานที่เป็นภริยา

๑๙. ธาพหญา   หญิงเซลยที่เป็ภริยา

๒๐. มุหุตติกา   หญิงที่ขายอยู่ด้วยชั่วครว

ถ้าขายล่งละเมิดในหญิง ๒๐ จำพวกนี้ แม้จำพวกใดจำพวกหนึ่ง ถือว่าประพฤติ
กาเมสุมิจณาจาร

หญิงผู้เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน เทือกเถา หมายถึง หญิงซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่
นับย้อนขึ้นไปทางบรรพบุรุษ ๓ ชั้น คือ ย่าทวด ยายทวด ๑ ย่า ยาย ๑ มารดาของตน ๑ เหล่ากอ
หมายถึง หญิงผู้สืบสันดานจากตน นับลงไป ๓ ชั้น คือ ลูก ๑ หลาน ๑ เหลน ๑ ชายใด
ประพฤติผิตต่อหญิงผู้เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน ถือว่าประพฤติกาเมสุมิจณาจาร

หญิงมีข้อห้าม มี ๒ ประเภท คือ

๑. **หญิงประพฤติพรหมจรรย์** ได้แก่ ภิกษุณี สามเณรี สิกขมานา แม่ชี และ
อุบาสิกาผู้รักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีล

๒. **หญิงที่กฎหมายจารีตประเพณีรักษา** ได้แก่ หญิงที่กฎหมายจารีตประเพณีห้าม
มิให้ล่งละเมิด เช่น หญิงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หญิงพิการ ทุพพลภาพ เป็นต้น

ชายต้องห้าม

ชายต้องห้าม หมายถึง บุคคลต้องห้ามสำหรับหญิง มี ๒ ประเภท คือชายอื่น
นอกจากสามีของตนสำหรับหญิงที่มีสามี และชายที่จารีตห้ามสำหรับหญิงทั่วไป

๑. ชายอื่นนอกจากสามีตน เป็นบุคคลต้องห้ามสำหรับหญิงที่มีสามี

๒. ชายที่จารีตห้าม ได้แก่ นักบวชในศาสนาที่ห้ามเสพเมถุน เช่น ภิกษุ สามเณร
เป็นต้น เป็นบุคคลต้องห้ามสำหรับหญิงทั่วไป ทั้งที่มีสามีและไม่มีสามี หญิงใดประพฤติผิตต่อ
ชายต้องห้าม ถือว่าประพฤติกาเมสุมิจณาจาร หากมีความยินดีพร้อมใจกันในการล่งประเวณี
ก็ผิตทั้งสอง

กาเมสุมิจณาจารนี้ ผู้ใดประพฤติผิตต่อบุคคลต้องห้ามดังกล่าวมาทั้งหมด ถือว่า
กระทำผิต หากทั้งสองมีความยินดีพร้อมใจในการล่งประเวณี ก็ถือว่ากระทำผิตทั้งสอง

อนึ่ง ในเรื่องประเพณีนี้ ห้ามการกระทำในสถานที่อันเป็นศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ เป็นต้น แม้แต่การผูกสมักรักใคร่ฉันทูสาว การเกี้ยวพาราสี การพูดแคะ การเล่นหุเล่นตา การใช้สื่อสารสนเทศกับบุคคลต้องห้ามในเชิงชู้สาวก็ไม่ควรทำ เพราะเป็นเหตุเบื้องต้นของกาเมสุมิฉฉาจารเช่นกัน

หลักวินิจฉัย

การประพฤตติผิดในกามที่สำเร็จเป็นกาเมสุมิฉฉาจาร ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๔ คือ

๑. อกมนิยวตถุ หญิงหรือชายนั้น เป็นบุคคลต้องห้าม
๒. ตสฺมี เสวนจิตตํ จิตคิดจะเสพ
๓. เสวนปปโยโค พยายามเสพ
๔. มคฺเคน มคคปปฏิปตติอิวาสนํ อวัยวะเครื่องเสพจรดถึงกัน

โทษของกาเมสุมิฉฉาจาร

การประพฤตติผิดในกาม จะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับคุณความดีของคนที่ถูกล่วงละเมิด ความแรงของกิเลสและความพยายาม นอกจากนั้น ผู้ประพฤตติผิดในกาม ย่อมได้รับการวิบาก ๕ สถาน คือ

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย
๔. ย่อมเป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ขี้เหร่ มากไปด้วยโรค
๕. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นผู้มีศัตรูรอบด้าน

ตัวอย่างโทษของกาเมสุมิฉาจาร เรื่อง นางกนิรเทวี

ในอดีตกาล มีพระราชาพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า กนิร เสวยราชย์อยู่ในเมือง พาราณสี มีพระรูปโฉมงามยิ่งนัก อำมาตย์หนึ่งพันทำหีบเครื่องหอมมาถวายทุกๆ วัน เมื่อประพรมเครื่องหอมในพระราชนิเวศน์ทั่วแล้ว ก็ผ่าหีบทำเป็นไม้พินหอม หุงพระกระยาหาร ถวายพระเจ้ากนิร มีปุโรหิตผู้มีปัญญาหลักแหลมคนหนึ่งชื่อ **ปัญจาลจันทะ** มีอายุเท่ากับ พระองค์ ก็ปราสาทของพระเจ้ากนิรนั้น มีต้นหว้าต้นหนึ่งอยู่ในกำแพงวัง กิ่งหว้าทอดข้าม กำแพงออกไป บุรุษเปลี่ยนคนหนึ่ง รูปร่างอัปลักษณ์น่าเกลียด อาศัยอยู่ที่ร่มไม้หว้านั้น อยู่มา วันหนึ่ง นางกนิรเทวี มองออกไปตามช่องหน้าต่าง เห็นบุรุษเปลี่ยนนั้นแล้วก็เกิดความรักใคร่ ในเวลารাত্রี ทรงบำเรอพระเจ้ากนิรให้ทรงยินดีด้วยกิเลสแล้วบรรทมหลับไป จึงค่อยๆ ลุกขึ้นจัดอาหารอันประณีตมีรสอร่อยใส่ขันทองหล่อไว้ที่ชายพกแล้วไต่เชือกลงทางหน้าต่าง ปีนขึ้นบนต้นหว้าไต่ลงมาตามกิ่ง เชิญบุรุษเปลี่ยนให้กินอาหารแล้วทำการอันลามกกับบุรุษเปลี่ยน สำเร็จแล้วก็กลับขึ้นปราสาทตามทางเดิม ประพรมสรีระกายด้วยของหอมแล้วก็เข้าไปนอน กับพระเจ้ากนิร ประพฤติลามกอย่างนี้เสมอมา พระเจ้ากนิรก็ได้ทรงทราบ

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้ากนิรเสด็จประทับที่ชินพระนคร เวลาเสด็จกลับพระราช- นิเวศน์ ได้ทอดพระเนตรเห็นบุรุษเปลี่ยนมีอาการน่ากรุ่นอย่างยิ่ง จึงตรัสถามปุโรหิตว่า เห็นมนุษย์เปรตนั้นหรือไม่ ครั้นปุโรหิตรับพระราชโองการว่า เห็น พระเจ้าข้า จึงตรัสถามต่อไปว่า บุรุษที่มีรูปร่างน่าเกลียดอย่างนี้ จะมีหญิงคบหาด้วยอำนาจฉันทราคะบ้างหรือไม่ บุรุษเปลี่ยน ได้ฟังพระราชดำรัสดังนั้น ก็เกิดมานะขึ้นมาว่า พระเจ้าแผ่นดินพูดอะไรเช่นนั้น ชะรอยจะไม่ว่า เทวีของพระองค์มาหาเรา คิดแล้วก็ประนมมือไหว้ต้นหว้า กล่าววาจาค่อยๆ ว่า ขอเชิญ เทพดาซึ่งเป็นเจ้าสิ่งอยู่ที่ต้นหว้าฟังเราเถิด คนอื่นๆ นอกจากท่านแล้วก็ไม่มีใครรู้

ปุโรหิตเห็นกิริยาของบุรุษเปลี่ยนจึงคิดว่า พระอัक्रमเหสีของพระราชาคงได้ไต่ ต้นหว้ามาทำลามกกับบุรุษเปลี่ยนนี้เป็นแน่แล้ว คิดแล้วจึงทูลถามว่า ในเวลารাত্রี พระองค์ ทรงสัมผัสสรีระกายแห่งพระเทวีเป็นเช่นไรบ้าง พระเจ้ากนิรตรัสตอบว่า สิ่งอื่นก็ไม่แลเห็น เป็นแต่เวลาเพียงคั่นสรีระกายของนางเย็น ปุโรหิตจึงทูลว่า ถ้ากระนั้น หญิงอื่นยกไว้ก่อนเถิด พระนางกนิรหรืออัक्रमเหสีของพระองค์ได้ประพฤติกกรรมอันลามกกับบุรุษเปลี่ยนนี้ พระเจ้ากนิร ตรัสว่า สหายพูดอะไรกัน นางกนิรสมบุรณ์ด้วยรูปร่างอันอุดมเห็นปานนั้น จะมาร่วมอภิรมย์

กับบุรุษเปลี่ยอันน่าเกลียดอย่างยิ่งนี้ได้อย่างไร บุโรหิตกราบทูลว่า ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์จง
 สกตรอยตามคอยจับคู่เถิด พระเจ้ากนิษฐก็ทรงรับ ครั้นเสวยอาหารเย็นแล้วก็เข้าบรรทมกับ
 นางกนิฐ ตั้งพระหฤทัยคอยสะกดจับ พอถึงเวลาเคยบรรทมหลับตามปกติก็ทรงสร้างทำ
 เหมือนหลับไป ฝ่ายนางกนิฐก็ลุกขึ้นตามเคย พระเจ้ากนิษฐก็สกตรอยตามไปยืนอยู่ที่เงา
 ต้นหว่า วันนั้นบุรุษเปลี่ยโกรธชู้ตะคอกว่า ทำไมถึงมาช้าแล้วเอามือตบเข้าที่ก้นนางเทวี
 นางเทวีก็ร้องขอโทษว่า นายอย่าเพิ่งโกรธเลย ข้าพเจ้ารอให้พระราชาหลับจึงมาได้ ว่าแล้ว
 ก็ประพฤติปฏิบัติบุรุษเปลี่ยเหมือนหญิงบำเรอในเรือน เมื่อบุรุษเปลี่ยตบหนางกนิฐนั้น
 กุณฑลหน้าราชสีห์หลุดจากหูกกระเด็นไปอยู่ใกล้พระบาทพระเจ้ากนิษฐ พระเจ้ากนิษฐจึงเก็บ
 เอาไปเป็นพยาน ฝ่ายนางกนิฐประพฤติดูณาจารกับบุรุษเปลี่ยนั้นแล้วก็กลับไปเริ่มจะนอนกับ
 พระราชา พระเจ้ากนิษฐก็ทรงห้ามเสีย พอรุ่งขึ้นจึงรับสั่งให้คนไปบอกให้นางกนิฐเทวี
 ประดับเครื่องประดับที่พระองค์ให้ทั้งหมดเข้ามาเฝ้า นางกนิฐก็สั่งให้ทูลว่า กุณฑลหน้าราชสีห์
 ส่งไปไว้ที่ช่างทองเสียแล้วนางก็มีได้มาเฝ้า ครั้นพระเจ้ากนิษฐรับสั่งให้หาอีกนางก็ประดับ
 กุณฑลข้างเดียวเข้าไปเฝ้า พระเจ้ากนิษฐตรัสถามว่า กุณฑลไปไหน นางก็ทูลว่าส่งไปที่ช่างทอง
 พระเจ้ากนิษฐจึงรับสั่งให้หาช่างทองมาแล้วตรัสถามว่า ทำไมเจ้าจึงไม่ให้กุณฑลแก่นางกนิฐ
 ช่างทองก็ทูลว่า มิได้รับเอาได้เลย พระเจ้ากนิษฐ ก็ทรงพระพิโรธตรัสว่า เฮ้ยนางจันทาล
 คนอย่างข้านี้แหละจะเป็นช่างทองของเอ็งละ ตรัสแล้วก็ขว้างกุณฑลลงไปตามตรงหน้านางกนิฐ
 แล้วหันมาตรัสกับบุโรหิตว่า สหายพูดจริงทีเดียว จงไปสั่งตัดหัวนางจันทาลนี้เสีย บุโรหิต
 ได้พานางกนิฐไปซ่อนไว้ในที่แห่งหนึ่งภายในพระราชวังนั้นแล้ว กราบทูลพระเจ้ากนิษฐว่า
 ธรรมดาว่าหญิงทั้งหลายย่อมเป็นเช่นนี้ การกระทำอย่างนี้เป็นปกติของหญิงทั้งหลาย
 ขอพระองค์จงงดโทษนางกนิฐเสียเถิด พระเจ้ากนิษฐก็ทรงยกโทษให้รับสั่งให้ไล่ไปเสียจาก
 พระราชนิเวศน์ เมื่อทรงขับไล่จากตำแหน่งแล้ว ก็ทรงตั้งหญิงอื่นเป็นอัครมเหสีแล้วรับสั่ง
 ให้ไล่บุรุษเปลี่ยออกไปเสียจากที่นั่น และทรงให้ตัดก้นต้นหว่าเสีย

เรื่องนางกนิฐเทวี ประพฤติกาเมสุมิฉฉาจารย์นี้ หากพระราชาไม่ทรงงดโทษให้
 นางจะต้องได้รับโทษทัณฑ์ถึงตาย กาเมสุมิฉฉาจารย์ จึงถือว่ามีโทษร้ายแรงมากทั้งโลกนี้
 และโลกหน้า

วชิกรรม ๔

วชิกรรม คือการกระทำทางวาจา หมายถึง การพูดออกมาเป็นถ้อยคำ ทั้งทางดี และทางชั่ว วชิกรรมทางชั่วมี ๔ อย่าง คือ มุสาวาท การพูดเท็จ ปิสุณวาจา การพูดส่อเสียด ผรุสวาจา การพูดคำหยาบ และสัมผัปปลาปะ การพูดเพ้อเจ้อ

๑. มุสาวาท การพูดเท็จ

ความเสียหายของมุสาวาท

มีพระบาลี ได้กล่าวถึงลักษณะของคนชอบพูดเท็จไว้ว่า “**นตฺถิ อการิยํ ปาปํ มุสาวาทิสฺส ชนฺตุนํ**” แปลว่า ไม่มีความชั่วอะไรที่คนชอบพูดเท็จจะทำได้ เพราะคนชอบพูดเท็จ พูดโกหกหลอกลวง หรือพูดมีเลศนัยในแง่มุมต่างๆ นั้น ได้ชื่อว่าทำลายคุณธรรม ในจิตใจของตนเอง และทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ในการพูดเท็จนั้น คนโกหกเป็นผู้เสียหาย ร้ายแรงกว่า เพราะกลายเป็นคนเหลวไหล ขาดความน่าเชื่อถือ

มุสาวาท การพูดเท็จ คือการพูดมุ่งให้ผิดจากความเป็นจริง มี ๓ อย่าง คือมุสา อนุโลมมุสา และปฎิสสวะ

มุสา แปลว่า เท็จ ได้แก่ โกหก หมายถึง การทำเท็จทุกอย่าง การแสดงความเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิดนั้น ทำได้ทั้งทางวาจาและทางกาย ดังนี้

ทางวาจา คือ พูดออกมาเป็นคำเท็จ ตรงกับคำว่า โกหก ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้ว

ทางกาย คือ การแสดงกิริยาอาการที่เป็นเท็จ เช่น การเขียนจดหมายโกหก การเขียนรายงานเท็จ การทำหลักฐานปลอม การตีพิมพ์ข่าวสารอันเป็นเท็จ การเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อสารสนเทศอันเป็นเท็จ การทำเครื่องหมายปลอมให้คนอื่นหลงเชื่อ รวมถึงการไปให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น สันติริชะปฏิเสธในเรื่องควรรับ หรือพยักหน้ารับในเรื่องที่ควรปฏิเสธ

มุสา มีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ปด ได้แก่ มุสาตรงๆ โดยไม่อาศัยมูลเลย เช่น ไม่เห็นบอกว่าเห็น ไม่รู้บอกว่ารู้ ไม่มีบอกว่ามี เป็นต้น

ส่อเสียด คือ พูดยุแหยงเพื่อให้เขาแตกกัน

หลอก คือ พูดเพื่อจะโกงเขา พูดให้เขาเชื่อ พูดให้ผู้อื่นเสียของให้ตน

ยอ คือ พูดเพื่อจะยกย่องเขา พูดให้เขาเสื่อมตัวและหลงตัวผิด

กลับคำ คือ พูดไว้แล้วแต่ตอนหลังไม่ยอมรับ ปฏิเสธว่าไม่ได้พูด

ทนสาบาน ได้แก่ กิริยาที่เสี่ยงสัจจะว่าจะพูดความจริง หรือจะทำตามคำสาบาน แต่ไม่ได้พูดหรือทำตามนั้น เช่น พยานทนสาบานแล้วเบิกคำเท็จ เป็นต้น

ทำเลห์กระเทห์ ได้แก่ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์อันไม่เป็นจริง เพื่อให้คนหลงเชื่อนิยมยกย่อง และเป็นอุบายหาลาภแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เช่น อวดรู้วิชา คงกระพันว่าฟันไม่เข้ายิงไม่ออก เป็นต้น

มารยา ได้แก่ กิริยาที่แสดงอาการให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง เช่น เป็นคนทุสิล ทำท่าทางเคร่งครัดให้เขาเห็นว่า เป็นคนมีศีล

ทำเลศ ได้แก่ พูดมุสาเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังเข้าใจผิด เช่น เห็นคนวิ่งหนี เขามา เมื่อผู้ไล่ติดตามมาถาม จึงย้ายไปยืนที่อื่นแล้วพูดว่า ตั้งแต่มายืนที่นี่ ไม่เห็นใครเลย

เสริมความ ได้แก่ พูดมุสาอาศัยมูลเดิม แต่เสริมความให้มากกว่าที่เป็นจริง เช่น โฆษณาสรรพคุณสินค้าเกินความเป็นจริง เป็นต้น

อำความ ได้แก่ พูดมุสาอาศัยมูลเดิม โดยตัดข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสีย เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเป็นอย่างอื่น เช่น เรื่องมากพูดให้เลือนน้อยเพื่อปิดความบกพร่อง

บุคคลพูดด้วยวาจาหรือทำกิริยาแสดงท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้อื่นรู้แล้วเขาจะเชื่อหรือไม่เชื่อไม่เป็นประมาณ บุคคลผู้พูดหรือแสดงอาการนั้นได้ชื่อว่า พูดมุสาในสิกขาบทนี้

อนุโลมมุสา คือการพูดเรื่องไม่เป็นจริง แต่มิได้มีเจตนาจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดหรือหลงเชื่อ เพียงแต่พูดเพื่อให้เจ็บใจ มีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

เสียดแทง ได้แก่ กิริยาที่พูดให้ผู้อื่นเจ็บใจ ด้วยอ้างเรื่องที่ไม่เป็นจริง เช่น ประชด คือการกล่าวแดกดัน ยกให้สูงกว่าพื้นเพเดิมของเขา หรือ ด่า คือการกล่าวถ้อยคำหยาบช้า เลวทราม กดให้ต่ำกว่าพื้นเพเดิมของเขา

สับปลับ ได้แก่ พูดกลับกรอกเชื่อไม่ได้ พูดด้วยความคะนองปาก แต่ผู้พูดไม่ได้ตั้งใจจะ使人อื่นเข้าใจผิด เช่น รับปากแล้วไม่ทำตามที่ได้รับนั้น

อนุโลมมุสา นี้ แม้จะมีได้เป็นมุสาคือคำเท็จโดยตรง แต่ก็นับเข้าในมุสา ไม่ควรพูดพูดแล้วมีโทษ ผู้นิยมความสุภาพ แม้จะว่ากล่าวลูกหลาน ก็ไม่ควรใช้คำตำหนิหรือคำเสียดแทง ควรใช้คำสุภาพ แสดงโทษผิดให้รู้สึกตัวแล้วห้ามปรามมิให้กระทำต่อไป

ปฏิสละ ได้แก่ การรับคำของคนอื่นด้วยความตั้งใจจะทำตามที่รับคำนั้นไว้จริง แต่ภายหลังเกิดกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น ทั้งที่ตนพอจะทำตามที่รับคำนั้นได้ มีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ผิดสัญญา หมายถึง การไม่ทำตามที่ได้ตกลงกันไว้ เช่น ตกลงกันว่าจะเลิกค้าสิ่งเสพติด แต่พอได้โอกาสก็กลับมาค้าอีก

คืนคำ หมายถึง การไม่ทำตามที่ได้รับปากไว้ เช่น รับปากจะให้สิ่งของแล้วไม่ได้ให้ตามที่ได้รับปากไว้นั้น

ถ้อยคำที่ไม่จัดเป็นมุสาวาท

ถ้อยคำที่ผู้พูดพูดตามความสำคัญของตน เรียกว่า **ยถาสัญญา** หรือตามวรรณกรรม ซึ่งเป็นคำพูดไม่จริง แต่ไม่มีความประสงค์จะให้ผู้ฟังเชื่อ ไม่เข้าข่ายมุสาวาท มีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

โวหาร ได้แก่ ถ้อยคำที่ใช้เป็นธรรมเนียม เพื่อความไพเราะของภาษา เช่น การเขียนจดหมายที่ลงท้ายว่า ด้วยความเคารพอย่างสูง เป็นโวหารการเขียนตามแบบธรรมเนียมสารบรรณ ซึ่งในความเป็นจริงผู้เขียนอาจไม่ได้เคารพอย่างสูง หรืออาจไม่ได้มีความเคารพเช่นนั้นเลย

นิยาย ได้แก่ เรื่องที่แต่งขึ้น เรื่องที่เล่ากันมา เรื่องที่นำมาอ้างเพื่อเปรียบเทียบให้ได้ใจความเป็นหลัก เช่น นิทาน ละคร ลิเก ซึ่งในท้องเรื่องนั้นอาจมีเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริง แต่ผู้แต่งไม่ได้ตั้งใจให้คนหลงเชื่อ เพียงแต่แต่งแสดงเนื้อหาไปตามท้องเรื่อง

สำคัญผิด ได้แก่ คำพูดที่ผู้พูดสำคัญผิดว่าเป็นอย่างนั้น ทั้งที่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น คือ ผู้พูดพูดไปตามความเข้าใจของตน เช่น ผู้พูดจำวันผิด จึงบอกผู้ถามไปตามวันที่จำผิดนั้น เป็นต้น

พลั้ง ได้แก่ คำพูดที่พลาดไปโดยที่ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ทันคิด เช่น ผู้พูดตั้งใจจะพูดอย่างหนึ่งแต่กลับพลาดไปพูดเสียอีกอย่างหนึ่ง

หลักวินิจัย

การพูดเท็จที่สำเร็จเป็นมุสาวาท ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๔ คือ

๑. อตถิ วตถุ เรื่องไม่จริง
๒. วิสัวาทนจิตตํ จิตคิดจะพูดให้ผิด
๓. ตชโซ วายาโม พยายามพูดออกไป
๔. ปรสส ตพตถวิขานนํ ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น

มีคำอธิบายองค์ของมุสาวาท ดังนี้

องค์ที่ ๑ เรื่องไม่จริง คือ เรื่องที่พูดนั้นไม่มีความจริง ไม่เป็นจริง เช่น ฝนไม่ตก แต่กลับพูดว่าฝนตก

องค์ที่ ๒ จิตคิดจะพูดให้ผิด คือ ผู้พูดตั้งใจจะพูดให้ผิดจากความเป็นจริง

องค์ที่ ๓ พยายามพูดออกไป คือ ผู้พูดได้พูดคำไม่จริงนั้นๆ ออกไป หรือได้กระทำเท็จด้วยความตั้งใจ ซึ่งมีใช่เป็นเพียงความคิดที่อยู่ในใจ

องค์ที่ ๔ ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น คือผู้ฟังเข้าใจความหมายเหมือนอย่างกับผู้พูดพูดออกไป ส่วนผู้ฟังจะเชื่อหรือไม่นั้นไม่สำคัญ

โทษของมุสาวาท

ผู้ประพฤติมุสาวาท จะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่จะถูกตัดรอน หมายความว่า ถ้าการพูดเท็จนั้นทำให้เสียประโยชน์มากก็มีโทษมาก เช่นบุคคลที่ไม่ต้องการให้ของๆ ตน พูดออกไปว่า ไม่มี ก็ยังมีโทษน้อย แต่ถ้าเป็นพยานเท็จ ก่อให้เกิดความเสียหายมากก็มีโทษมาก เป็นต้น ในอรรถาธรรณิกนิบาต อังคุตตรนิกาย ได้กล่าวถึงกรรมวิบากของผู้ประพฤติมุสาวาท ดังนี้

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย
๔. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ จะถูกกล่าวต่ออยู่เสมอ

ตัวอย่างโทษของมสาวาท

เรื่อง กักการุชาดก

ในอดีตกาล พระเจ้าพรหมทัต ครองราชย์สมบัติอยู่ในพระนครพาราณสี พระโพธิสัตว์เป็นเทพบุตรในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในสมัยนั้น พระนครพาราณสีได้จัดให้มีมหรสพเป็นการใหญ่ พวกนาคร ครุฑ และกุมภมัญชุสวเทวดาเป็นจำนวนมาก ก็พากันมาดูมหรสพ มีเทพบุตร ๔ องค์จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์พากันมาดูการเล่นมหรสพ โดยได้ประดับเทริดซึ่งทำด้วยดอกไม้ทิพย์ชื่อกักการุ ซึ่งเป็นผักจำพวกบวบ ฟัก แฟง

พื้นที่ของพระนครประมาณ ๑๒ โยชน์ ได้หอมตลบอบอวลไปด้วยกลิ่นดอกไม้ทิพย์นั้น มหาชนจึงได้เที่ยวค้นหาว่า ใครเป็นคนประดับดอกไม้เหล่านี้ เทพบุตรเหล่านั้นรู้ว่ามหาชนกำลังค้นหาตนเองอยู่ จึงเหาะขึ้นที่พระลานหลวง ยืนปรากฏกายอยู่ในอากาศ ด้วยเทวานุภาพอันยิ่งใหญ่ทั้งมหาชน พระราชา เศรษฐี และอุปราชาเป็นต้น ต่างก็มาชุมนุมกันถามเทพบุตรเหล่านั้นจึงรู้ว่า เป็นเทพบุตรมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อต้องการดูมหรสพและประดับด้วยเทริดดอกไม้ทิพย์ จึงร้องขอเทริดดอกไม้ทิพย์นั้น

เทพบุตรโพธิสัตว์ผู้เป็นหัวหน้าบอกว่า ดอกไม้ทิพย์เหล่านี้มีอานุภาพมาก เหมาะสมกับเทวดาเท่านั้น ไม่เหมาะสมกับคนเลวทราม ไร้ปัญญา มีอหังการน้อยไปในทางต่ำทรามเป็นคนทุศีลในมนุษยโลก แต่ก็เหมาะสมกับมนุษย์ผู้ประกอบด้วยคุณธรรมคือไม่ลักขโมย แม้กระทั่งเส้นหญ้า ไม่พูดเท็จแม้จะแลกด้วยชีวิต และได้ยศแล้วไม่มัวเมา ผู้นั้นเลย่อมควรประดับดอกฟักทิพย์ และเทพบุตรจะให้ดอกไม้ทิพย์แก่บุคคลนั้น

บุโรหิตคนหนึ่ง ได้ฟังดังนั้นจึงคิดว่า “แม้เราจะไม่มีคุณสมบัติเช่นนั้น แต่เราจักกล่าวมสาวาทเพื่อให้ได้ดอกไม้เหล่านี้มาประดับตน และมหาชนก็จะเข้าใจว่าเรามีคุณสมบัติเช่นนั้นจริงๆ จึงได้ดอกไม้ทิพย์มาประดับ” จึงอ้อนวอนขอดอกฟักทิพย์จากเทพบุตรองค์ที่ ๑ มาประดับ จากนั้นก็ได้อ้อนวอนขอดอกไม้ทิพย์กะเทพบุตรองค์ที่ ๒ เทพบุตรองค์ที่ ๒ กล่าวว่า ผู้ที่แสวงหาทรัพย์สมบัติได้มาโดยบริสุทธิ์ชอบธรรม ไม่ล่อลวงเอาทรัพย์ผู้อื่นได้โภคทรัพย์แล้วก็ไม่มัวเมา จึงจะเหมาะสมที่จะประดับดอกฟักทิพย์ บุโรหิตนั้นก็บอกว่าตนเองมีคุณสมบัติเช่นนั้น จึงได้ดอกไม้ทิพย์มาประดับ และยังอ้อนวอนขอดอกไม้ทิพย์กะเทพบุตรองค์ที่ ๓ เทพบุตรองค์ที่ ๓ จึงบอกว่า ผู้ที่มีจิตไม่จิตจางเร็วเหมือนย้อมด้วยขมิ้น

และมีศรัทธาไม่คลายง่ายๆ ไม่บริโภคน้ำของดีแต่เพียงผู้เดียว แต่ยังแบ่งปันให้ยากและบุคคลที่ควรให้ จึงจะเหมาะสมประดับดอกฟ้าทิพย์ บุโรหิตก็บอกว่า ตนเองมีคุณสมบัติเช่นนั้น จึงได้ดอกไม้ทิพย์มาประดับ และยังอ้อนวอนขอเกเทพบุตรองค์ที่ ๔ อีก เทพบุตรองค์ที่ ๔ จึงบอกว่า ผู้ที่ไม่บริภาษคำสัตบุรุษคนดี ผู้ประกอบด้วยคุณมีศีลเป็นต้น ทั้งต่อหน้าหรือลับหลัง พุทอย่างใด ทำอย่างนั้น ผู้นั้นแลย่อมควรซึ่งดอกฟ้าทิพย์ บุโรหิตก็บอกว่า ตนเองมีคุณสมบัติเช่นนั้น จึงได้ดอกไม้ทิพย์มาประดับอีก

เทพบุตรทั้ง ๔ องค์ ได้ให้เทริดดอกไม้ทิพย์ทั้ง ๔ เทริดแก่บุโรหิตนั้นแล้วก็พากันกลับไปยังเทวโลก ในเวลาที่เทพบุตรเหล่านั้นไปแล้ว ทุกขเวทนาอันแรงกล้าเกิดขึ้นที่ศีรษะของบุโรหิต ศีรษะของเขาเป็นเหมือนถูกยัดเข้าน้ำแหลมคมทิ่มแทง และเป็นเหมือนถูกแผ่นเหล็กบีบรัด

บุโรหิตนั้น เสวยทุกขเวทนา นอนกลิ้งไปกลิ้งมา ร้องลั่น เมื่อมหาชนซักถามว่าเกิดอะไรขึ้น เขาจึงได้บอกว่า ตนได้โกหกเหล่าเทพบุตร เพื่อให้ได้เทริดดอกไม้มาประดับ ความจริงตนไม่มีคุณสมบัติเหล่านั้นเลย แล้วขอร้องไห้มหาชนช่วยดึงเทริดออกจากศีรษะของตน มหาชนช่วยกันดึงก็ไม่หลุดจากศีรษะ เหมือนเอาแผ่นเหล็กผูกรัดดอกไม้แน่นไว้ จึงพากันห้ามเขากลับบ้าน เขาต้องเจ็บปวดร้องลั่นอยู่ในบ้านถึง ๗ วัน

พระราชารับสั่งเรียกประชุมมุขอำมาตย์ว่าจะช่วยบุโรหิตผู้ทุกข์ที่กำลังจะตายได้อย่างไร พวกอำมาตย์จึงกราบทูลว่า ต้องจัดมหรสพขึ้นอีกครั้ง เพื่อให้เทพบุตรเหล่านั้นกลับมาชม พระราชาก็ให้จัดมหรสพอีก เทพบุตรทั้งหลายก็มาชมมหรสพอีก และได้ประดับเทริดดอกไม้ทิพย์ส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่วพระนคร ปรากฏต่อหน้ามหาชน ณ พระลานหลวงเหมือนเดิม มหาชนได้ห้ามบุโรหิตมาให้นอนหงายอยู่ข้างหน้าของเทพบุตรเหล่านั้น

บุโรหิตนั้น อ้อนวอนขอให้เทพบุตรช่วยชีวิตเขาด้วย เทพบุตรกล่าวดำหนิติเตียน บุโรหิตในท่ามกลางมหาชนว่า ดอกไม้เหล่านี้ไม่เหมาะสมกับท่านซึ่งเป็นคนเลวทราม ไม่มีศีลมีบาป แต่ท่านได้อวดเก่งว่าจักหลอกลวงเทพบุตร นำอนาถใจแท้ ท่านได้รับผลแห่งมุสาวาทของตนแล้ว เมื่อดำหนิแล้วก็ช่วยปลดเทริดดอกไม้ออกจากศีรษะบุโรหิต พร้อมทั้งได้ให้อโวกาแก่มหาชนและได้กลับไปยังสถานที่อยู่ของตน

ชาตกรเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า คนชั่วที่กล่าวมั่วสาว่าท เพราะถูกความโลภครอบงำ นั้นสามารถจะกระทำความชั่วอื่นๆ เพียงเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ โดยไม่คำนึงว่าตนมี คุณธรรมเช่นนั้นหรือไม่ วิวากรรมชั่วนั้นส่งผลทำให้สิ่งที่เป็นคุณกลับกลายเป็นสิ่งที่เป็น โทษได้ ดังเช่นดอกไม้ทิพย์กลับกลายเป็นของคมแหลมทิ่มแทง และกลายเป็นแผ่นเหล็ก ปีบรัดศีรษะของบุโรหิต ก่อให้เกิดทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส

๒. ปิสฺณวาทา การพูดส่อเสียด

ความเสียหายของปิสฺณวาทา

การพูดส่อเสียดยุงให้ผู้อื่นเกิดความแตกแยก ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทำให้สังคม แตกร้าวขาดความสามัคคี เป็นการทำลายประโยชน์สุขของหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ ยิ่งไปกว่านั้น ผลของการพูดส่อเสียดที่ทำให้สงฆ์แตกแยกกัน จัดเป็นอนันตริยกรรม เป็น กรรมหนัก ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน

ปิสฺณวาทา การพูดส่อเสียด คือ การพูดยุงให้ผู้อื่นแตกแยกกัน โดยมีความ ประสงค์ ๒ ประการ คือ

๑. ให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจผิดกัน แตกสามัคคีกัน
๒. ให้ผู้อื่นรักตน และรังเกียจอีกฝ่ายหนึ่ง

หลักวินิจฉัย

การพูดส่อเสียดที่สำเร็จเป็นปิสฺณวาทา ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๔ คือ

๑. ฆนิทตพฺโพ ปโร คนอื่นที่จะพึงถูกทำลาย

๒. เภทปุเรกฺขารตา วา ปิยภมฺยตา วา มีจิตคิดจะพูดให้แตกแยกกันหรือ พูดประสงค์จะให้เขารักตน

๓. ตชฺโช วายาโม พยายามพูดออกไป

๔. ตทตถวิชานนํ ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น

ถ้าขาดองค์ใดองค์หนึ่ง กรรมบถไม่ขาดและโทษจะเบาลงมา

โทษของปิสฺณวาจา

ปิสฺณวาจาจะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับเหตุดังต่อไปนี้

๑. **คุณ** ผู้ถูกทำให้แตกแยกมีคุณมากก็มีโทษมาก ผู้ถูกทำให้แตกแยกมีคุณน้อยก็มีโทษน้อย

๒. **ความแตกแยก** ถ้าพูดแล้วเขาแตกแยกกันก็มีโทษมาก ถ้าพูดแล้วเขาไม่แตกแยกกันก็มีโทษน้อย

๓. **กิเลส** ถ้าผู้พูดมีกิเลสแรงกล้าก็มีโทษมาก ถ้ามีกิเลสอ่อนก็มีโทษน้อย

ในอรรถาธิบายกฎกนิบาต อังคุตตรนิกาย ได้กล่าวกรรมวิบากของผู้ประพฤติปิสฺณวาจา ดังนี้

๑. ย่อมเกิดในนรก

๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน

๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย

๔. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดความแตกจากมิตร

ตัวอย่างโทษของปิสฺณวาจา

เรื่อง วัสสการพราหมณ์

พระเจ้าอชาตศัตรู ทรงครองแคว้นมคธ มีกรุงราชคฤห์เป็นเมืองหลวง ต้องการขยายอาณาจักรไปยังแคว้นวัชชีอันมีพวกกษัตริย์ลิจฉวีปกครอง แต่พระองค์ทรงทราบว่า กษัตริย์ลิจฉวีทุกองค์ล้วนทรงมั่นอยู่ในธรรมที่เรียกว่า “อปรีหานิยธรรม ๗” คือ ธรรมอันเป็นไปเพื่อเหตุแห่งความเจริญ พระองค์จึงวางแผนให้วัสสการพราหมณ์ที่เป็นอำมาตย์คนสนิทไปเป็นไส้ศึก วัสสการพราหมณ์ยอมทนรับพระราชอาญาด้วยทุกขเวทนาแสนสาหัสถึงแก่สลบ เมื่อถูกเนรเทศออกจากแคว้นมคธก็เดินทางมุ่งตรงไปเมืองเวสาลี กษัตริย์ลิจฉวีทรงตั้งให้เป็นครูสอนศิลปวิทยาแก่บรรดาราชกุมาร วัสสการพราหมณ์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและเอาใจใส่ เป็นที่ไว้วางพระทัยในหมู่กษัตริย์ลิจฉวี

หลังจากนั้น วัสสการพราหมณ์จึงได้ดำเนินอุบายเพื่อทำลายความพร้อมเพรียงและความสามัคคีกันของกษัตริย์ลิจฉวี โดยวัสสการพราหมณ์คอยยุแหย่ส่งเสริมเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทให้บังเกิดขึ้นในหมู่ราชกุมารอยู่เนืองนิตย์ จนกระทั่งราชกุมารทุกพระองค์แตกสามัคคีเป็นเหตุให้วิวาทกัน ความแตกร้าวก็กลามไปถึงบรรดาพระราชบิดาผู้ซึ่งเชื่อถือคำโอวาทของตน หลังจากเวลาผ่านไป ๓ ปี ความสามัคคีก็ถูกทำลายสิ้น วัสสการพราหมณ์จึงให้คนลอบไปกราบทูลพระเจ้าอชาตศัตรู

พระเจ้าอชาตศัตรูก็นิกริธาทัพสู่เมืองเวสาลี เมื่อพวกชาวเมืองเวสาลีตกใจกลัวภัยมุขมนตรีจึงได้ตีกลองให้บรรดา กษัตริย์ลิจฉวีมาประชุมเพื่อยกทัพเข้าต่อสู้ข้าศึก แต่เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีไม่มีผู้ใดเข้าที่ประชุมแม้แต่คนเดียว อีกทั้งประตูเมืองก็ไม่มีใครสั่งให้ปิด พระเจ้าอชาตศัตรูจึงสามารถยึดครองเมืองเวสาลีได้โดยง่าย

ปิสุณวาจา นี้ นอกจากเป็นโทษแก่ผู้พูดแล้ว ยังส่งผลให้ผู้รับฟังเกิดความแตกแยก จนถึงเสียบ้านเสียเมือง ดังเช่น กษัตริย์ลิจฉวีเสียเมืองให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรู เป็นต้น

๓. ผรุสวาจา การพูดคำหยาบ

ความเสียหายของผรุสวาจา

การพูดคำหยาบหรือคำด่า ย่อมก่อให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจแก่ผู้ฟัง เป็นเหตุให้ก่อเวรผูกพยาบาทถึงขั้นประหัตประหารชีวิตกันได้ ทำให้ผู้ฟังเกิดความท้อแท้ ขาดกำลังใจ ส่งผลให้สูญเสียประโยชน์ที่จะพึงได้รับ

ผรุสวาจา คำว่า ผรุสา หมายถึง เจตนาแผ่ไปเผาผลาญจิตของผู้ฟัง ผรุสวาจา หมายถึง การพูดที่มีเจตนามุ่งทำลายแผ่ไปเผาผลาญจิตใจของผู้ฟัง เกิดจากความพยายามทางกายและทางวาจา อันเป็นเหตุทำลายไมตรีของผู้อื่น

อีกนัยหนึ่ง **ผรุสวาจา** แปลว่า **คำหยาบ** หมายถึง คำด่า คำรุนแรง คำกระด้าง

ผรุสวาจา นั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาที่มุ่งประทุษร้ายและพูดต่อหน้าจึงจัดเป็นอกุศลกรรมบถ ส่วนคำด่าที่พูดด้วยเจตนาดี เหมือนบิดา มารดา และครูอาจารย์ พูดดุคำบุตร ธิดา และศิษย์ เป็นต้น ไม่จัดเป็นผรุสวาจา ไม่ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ

การพูดที่มีจิตอ่อนโยน แม้จะเป็นคำด่า ก็ไม่ถือว่าเป็นพรุสวาจา ดังตัวอย่างเรื่องปากร้ายใจดี ความว่า เด็กคนหนึ่งไม่เชื่อคำของมารดาเข้าไปในป่า มารดาเมื่อไม่สามารถจะห้ามได้จึงพูดว่า “ขอแม่กระปือด จงไล่ตามมัน” ครั้นเด็กเข้าไปในป่า แม่กระปือได้ปรากฏอย่างที่มาตราพูดไว้ เด็กได้ทำสักจกิริยาว่า “มารดาของข้าพูดเรื่องใดด้วยปาก ขอเรื่องนั้นจงอย่ามี มารดาคิดเรื่องใดด้วยจิตขอเรื่องนั้น จงมี” แม่กระปือได้หยุดอยู่เหมือนถูกผูกอยู่กับที่ เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า มารดาพูดอย่างนั้นก็จริง แต่ไม่มีเจตนาร้าย จึงไม่เป็นพรุสวาจา

ส่วนการพูดที่มีจิตหยาบ มีเจตนาประสงค์ร้าย แม้จะเป็นคำพูดที่อ่อนหวาน ก็ถือว่าเป็นพรุสวาจา เช่น คำพูดที่ประสงค์จะให้ฆ่าคนอื่นด้วยคำว่า “ท่านทั้งหลายจงให้คนนี้นอนเป็นสุขเถิด” คำพูดเช่นนี้ จัดเป็นพรุสวาจาแท้

หลักวินิจัย

การพูดคำหยาบ ที่สำเร็จเป็นพรุสวาจา ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๓ คือ

๑. อกโกสิตพโพ ปโร คนอื่นที่จะต้องถูกด่า

๒. กุปิตจิตตัม จิตโกรธ

๓. อกโกสนา พูดด่าออกไป

บรรดาองค์ ๓ ประการนี้ คำว่า จิตโกรธ ท่านมุ่งหมายถึงจิตโกรธด้วยความประสงค์ในการด่า ไม่ได้มุ่งหมายถึงจิตโกรธด้วยประสงค์จะให้ตาย เพราะเมื่อจิตโกรธด้วยความประสงค์จะให้ตาย ย่อมเป็นพยาบาล

อักโกสวัตถุ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ได้กล่าวถึงเรื่องสำหรับใช้ด่า เรียกว่า อักโกสวัตถุ มี ๑๐ อย่าง คือ เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นอูฐ เจ้าเป็นโค เจ้าเป็นลา เจ้าเป็นสัตว์นรก เจ้าเป็นสัตว์เดียรัจฉาน เจ้าไม่มีสุคติ เจ้าหวังแต่ทุกข์

ดังเรื่องพระนางมาคันธียาที่ใช้ให้คนไปด่าบริภาษพระพุทธเจ้าความว่า

ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เมืองโกสัมพี พระนางมาคันธียา ผู้เป็นมเหสีของพระเจ้าอุเทน ได้ผูกโกรธพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้จ้างชาวเมืองให้ไปด่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ชาวเมืองผู้เป็นมิฉนาทิกฐิไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ติดตาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เสด็จเข้าไปภายในพระนครดาบรีภาษด้วยอักโกสวัตถุ ๑๐ อย่างว่า “เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นอูฐ เจ้าเป็นโค เจ้าเป็นลา เจ้าเป็นสัตว์นรก เจ้าเป็นสัตว์เดียรัจฉาน สுகติของเจ้าไม่มี เจ้าหวังทุกติได้อย่างเดียว”

พระอานนท์ฟังคำนั้นแล้วได้กราบทูลพระศาสดาให้เสด็จไปเมืองอื่น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า “อานนท์ การทำอย่างนี้ไม่ควร อธิกรณ์เกิดขึ้นในที่ใด เมื่ออธิกรณ์นั้นสงบระงับแล้วในที่นั้นแล จึงควรไปในที่อื่น” และตรัสว่า “อานนท์ เราเป็นเช่นกับช้างตัวก้าวลงสู่สงคราม ก็การอดทนต่อลูกศรอันมาจาก ๔ ทิศ ย่อมเป็นภาระของช้างซึ่งก้าวลงสู่สงคราม ฉันทใด ชื่อว่า การอดทนต่อถ้อยคำอันคนทุศีลเป็นอันมากกล่าวแล้ว ก็เป็นภาระของเรา ฉันทนั้นเหมือนกัน”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “อานนท์ เธออย่าคิดไปเลย พวกนั้นจักดำได้ไม่เกิน ๗ วัน เรื่องก็จะสงบไปเอง เพราะว่าอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมไม่เกิน ๗ วัน”

โทษของผรุสวาจา

ผรุสวาจาจะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ผรุสวาจานั้น ถึงความเป็นกรรมบถ คือประกอบด้วยองค์ ๓ มีโทษมาก ไม่ครบองค์มีโทษน้อย
๒. คนที่ถูกด่ามีคุณธรรมมากมีโทษมาก มีคุณธรรมน้อยมีโทษน้อย
๓. ผู้พูดมีกิเลสแรงกล้ามีโทษมาก มีกิเลสอ่อนมีโทษน้อย

ในอรรถาธิษฐานกนิบาต อังคุตตรนิกาย ได้กล่าวกรรมวิบากของผู้ประพฤติผรุสวาจา ดังนี้

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย
๔. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ จะได้ฟังเสียงที่ไม่น่าพอใจ

ตัวอย่างโทษของพรสุวาจา เรื่อง โคนันทิวีสาล

ในสมัยของพระเจ้าคันธาระครองเมืองตักกศิลา แคว้นคันธาระ พระโพธิสัตว์เกิดเป็นโคนามว่า นันทิวีสาล เป็นโคมีรูปร่างสวยงาม มีพลังกำลั่งมาก มีพราหมณ์คนหนึ่งได้เลี้ยงและรักโคนั้นเหมือนลูกชาย โคนันคิดจะตอบแทนบุญคุณการเลี้ยงดูของพราหมณ์ ในวันหนึ่งได้พูดกะพราหมณ์ว่า

“พ่อ จงไปทำพนันกับโควินทกเศรษฐีว่า โคของเราสามารถลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่มที่ผูกติดกันให้เคลื่อนไหวได้ พนันด้วยเงินหนึ่งพันกหาปณะเถิด”

พราหมณ์ได้ไปที่บ้านเศรษฐีและตกลงกันตามนั้น นัดเดิมพันกันในวันรุ่งขึ้น ในวันเดิมพัน พราหมณ์ได้เทียมโคนันทิวีสาลเข้าที่เกวียนเล่มแรก เพื่อลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่มผูกติดกันซึ่งบรรทุกทราย กรวดและหินเต็มลำ แล้วขึ้นไปนั่งบนเกวียน เจ็อบู้กกขึ้นพร้อมกับตวาดว่า

“ไอ้โคโกง โกง เจ้าจงลากเกวียนไปเดี๋ยวนี้”

ฝ่ายโคนันทิวีสาล เมื่อได้ยินพราหมณ์พูดเช่นนั้น ก็คิดน้อยใจว่า “พราหมณ์เรียกเราผู้ไม่โกงว่าโกง ผู้ไม่โกงว่าโกง” จึงยืนนิ่งไม่เคลื่อนไหว โควินทกเศรษฐีจึงเรียกให้พราหมณ์นำเงินหนึ่งพันกหาปณะมาให้แล้วกลับบ้านไป ฝ่ายพราหมณ์ผู้แพ้พนันเงินหนึ่งพันกหาปณะปลดโคแล้วก็เข้าไปนอนเศร้าโศกเสียใจอยู่ในบ้าน ส่วนโคนันทิวีสาลเห็นพราหมณ์เศร้าโศกเสียใจเช่นนั้น จึงเข้าไปปลอบและกล่าวว่า

“พ่อ ฉันอยู่ในเรือนของท่านตลอดมา เคยทำภาชนะอะไรแตกไหม เคยเหยียบใครๆ เคยถ่วงอุจจาระ ปัสสาวะในที่อันไม่ควรหรือไม่ เพราะเหตุใด ท่านจึงเรียกเราว่า โกงโกง ครั้งนี้ เป็นความผิดของท่านเอง ไม่ใช่ความผิดของฉัน บัดนี้ ขอให้ท่านไปเดิมพันกับโควินทกเศรษฐีใหม่ด้วยเงินสองพันกหาปณะ ขออย่างเดียว ท่านอย่าได้เรียกฉันว่า โกงโกง ท่านจะได้ทรัพย์ตามที่ท่านปรารถนา ฉันจะไม่ทำให้ท่านเศร้าเสียใจ”

พราหมณ์ได้ทำตามทีโคนันทิวีสาลบอก ในวันเดิมพัน พราหมณ์จึงพูดหวานว่า “นันทิวีสาลลูกรัก เจ้าจงลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด”

โคนันทิวีสาลได้ลากเกวียนร้อยเล่มที่ผูกติดกัน ด้วยการออกแรงลากเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ทำให้เกวียนเล่มสุดท้ายไปตั้งอยู่ที่เกวียนเล่มแรกอยู่ ทำให้พราหมณ์ชนะพนันด้วยเงินสองพันกหาปณะ พระพุทธองค์ เมื่อนำอดีตนิทานมาสาธกแล้วตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่า คำหยาบ ไม่เป็นที่ชอบใจของใครๆ แม้กระทั่งสัตว์เดียรัจฉาน”
แล้วได้ตรัสพระคาถาว่า

“บุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น ไม่ควรพูดคำที่ไม่น่าพอใจในกาลใดๆ
เมื่อพราหมณ์พูดคำที่น่าพอใจ โคนันทิวีสาลได้ลากสัมภาระอันหนักได้ ทั้งยังทำให้พราหมณ์
ผู้นั้นได้ทรัพย์อีกด้วย ส่วนตนเองก็เป็นผู้ปลื้มใจ เพราะการช่วยเหลือกันด้วย”

๔. สัมผัสปลापะ การพูดเพื่อเจ้อ

ความเสียหายของสัมผัสปลापะ

คำพูดเพื่อเจ้อเป็นคำพูดที่ไร้สาระ ไม่เป็นประโยชน์แก่ทั้ง ๒ ฝ่าย คือทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ผู้พูดก็ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ ผู้ฟังก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร

สัมผัสปลापะ หมายถึง อุกุศลเจตนาที่พยายามแสดงออกทางกายและทางวาจา ให้ผู้อื่นรู้เรื่องที่มีใช้ประโยชน์

สัมผัสปลापะ เป็นถ้อยคำที่ไร้สาระ ปราศจากอรรถ ธรรม และวินัย ทำให้คนอื่นหลงเชื่อว่าเป็นเรื่องที่มีสาระ จัดเป็นอกุศลกรรมบถ ส่วนถ้อยคำที่เป็นตริจฉานกถา ได้แก่ เรื่องราวที่ไม่ควรนำมาถกเถียงสนทนากัน เช่น เรื่องการน่านางสีดามา และมหาภารตยุทธ์ เป็นต้น เพราะทำให้เกิดความฟุ้งซ่านและเสียเวลาแม้จะจัดอยู่ในประเภทสัมผัสปลापะ แต่ก็ยังเป็นเพียงกรรมเท่านั้น ไม่เป็นอกุศลกรรมบถ

สัมผัสปลापะต่างจากมุสาวาท คือ มุสาวาทนั้นผู้พูดมีเจตนามุ่งจะให้คนอื่นเชื่อในเรื่องที่ไม่จริงว่าจริง เรื่องจริงว่าไม่จริง ส่วนสัมผัสปลापะ ผู้พูดมีเจตนาที่มุ่งให้คนอื่นเชื่อในเรื่องที่ไร้สาระว่าเป็นเรื่องที่มีสาระ

หลักวินิจฉัย

การพูดเพื่อเจ้อ ที่สำเร็จเป็นสัมผัสปลापะ ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๒ คือ

๑. นิรตลกกถาปุเรกขารตา ความเป็นผู้มีจิตมุ่งจะพูดเรื่องเพื่อเจ้อ
๒. ตถารูปียกถากถนํ พูดเรื่องเช่นนั้นออกไป

การพูดเพื่อเจอนั้น เมื่อผู้อื่นเชื่อถือเรื่องนั้นเป็นอกุศลกรรมบถ ถ้าผู้อื่นไม่เชื่อถือไม่
เป็นอกุศลกรรมบถ

โทษของสัมปปปลาปะ

สัมปปปลาปะ จะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้พูดมีอาเสวนะ คือความเสพคุ้น ได้แก่ พูดบ่อยๆ จนชินปากมีโทษมาก
มีอาเสวนะน้อยมีโทษน้อย
๒. ผู้ฟังเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงมีโทษมาก ถ้าไม่เชื่อมีโทษน้อย
๓. ผู้พูดมีกิเลสแรงกล้า คือ พูดด้วยอำนาจกิเลสมิโทษมาก มีกิเลสอ่อนมีโทษน้อย

ในอรรถกถาอัฐกนิบาต อังคุตตรนิกาย ได้กล่าวกรรมวิบากของผู้ประพฤติ
สัมปปปลาปะ ดังนี้

๑. ย่อมเกิดในนรก
๒. ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน
๓. ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย
๔. โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ

ตัวอย่างโทษของสัมปปปลาปะ

เรื่อง บุรุษเปลี่ย

ในอดีตกาล ในกรุงพาราณสี บุรุษเปลี่ยคนหนึ่งมีความชำนาญในศิลปะการติด
ก้อนกรวด สามารถติดก้อนกรวดใส่ใบไม้ทำเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ได้ บุรุษเปลี่ยนั้นชอบมานั่ง
ใต้ต้นไทรย่อยใกล้ประตูพระนคร เป็นประจำ พวกเด็กชาวบ้านพากันมาให้บุรุษเปลี่ยติดก้อนกรวด
ไปเจาะใบไทรทำเป็นรูปช้าง รูปม้า เป็นต้น บุรุษเปลี่ยก็ทำตามความต้องการของพวกเด็กๆ
พวกเด็กๆ ก็ตอบแทนด้วยของกินและของขบเคี้ยว เป็นต้น อยู่มาวันหนึ่ง พระราชาเสด็จไปสู่
พระราชอุทยานเสด็จไปถึงสถานที่นั้น พวกเด็กๆ ได้นำบุรุษเปลี่ยไปหลบไว้ในระหว่างย่านไทร
แล้วพากันหนีไป เมื่อพระราชาเสด็จเข้าไปสู่โคนต้นไม้ในเวลาเที่ยงตรงเงาของช่องส่องต้อง
พระสรีระ พระองค์ฉงนพระทัย ทรงตรวจดูด้านบนได้ทอดพระเนตรเห็นรูปช้าง รูปม้า เป็นต้น

ที่ใบไม้ทั้งหลาย จึงตรัสถามว่า “ใครทำไว้” ทรงทราบว่าเป็นบุรุษเปลี่ยทำไว้ จึงรับสั่งให้นำบุรุษเปลี่ยนั้นมาเฝ้าแล้วตรัสว่า

“บุโรหิตของเราปากกล้านัก เมื่อเราพูดเพียงนิดหน่อย ก็พูดมากเกินไปยอมเปียดเบียนเรา เจ้าสามารถติดมูลแพะประมาณเท่านั้นหนึ่งเข้าปากของบุโรหิตนั้นได้หรือไม่ บุรุษเปลี่ย กราบทูลว่า “ได้พระเจ้าข้า ขอพระองค์จงให้คนนำมูลแพะมาแล้วประทับนั่งภายในม่านกับบุโรหิต ข้าพระองค์จักทำตามพระประสงค์”

พระราชาก็ทรงรับสั่งให้ทำอย่างนั้นแล้ว บุรุษเปลี่ยให้เจาะช่องไว้ที่ม่าน เมื่อบุโรหิตพูดกับพระราชาก็เอาปากก็ติดมูลแพะไปที่ละก้อนๆ บุโรหิตกลืนมูลแพะที่เข้าปากแล้วก็พูดต่อเมื่อมูลแพะหมดบุรุษเปลี่ยจึงสั่นม่าน พระราชาทรงทราบจึงตรัสกับบุโรหิตว่า “อาจารย์ เราพูดกับท่านจำคำพูดไม่ได้เลย ท่านแม้กลืนกินมูลแพะประมาณเท่านั้นหนึ่งแล้วก็ไม่หยุดพูดเพราะท่านพูดมากเกินไป” พรหมก็ได้เป็นผู้แก้แค้น ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่กล้าเอาปากเจรจากับพระราชาก็ได้ พระราชารับสั่งให้เรียกบุรุษเปลี่ยมาแล้วตรัสว่า “เราได้ความสุขก็เพราะเจ้า” ทรงพอพระทัยจึงพระราชทานวัตถุสิ่งของให้จำนวนมาก พร้อมทั้งได้พระราชทานบ้านส่วย ๔ ตำบลซึ่งตั้งอยู่ในทิศทั้ง ๔ แห่งพระนครแก่บุรุษเปลี่ย

วิธีการแสดงออกได้ ๒ ทาง

วิธีการ ๔ อย่าง คือ มุสาวาท การพูดเท็จ ปิสุณวาจา การพูดส่อเสียด ผรุสวาจา การพูดคำหยาบ และสัมผัปปลาปะ การพูดเพ้อเจ้อ แสดงออกได้ ๒ ทาง คือ

๑. ทางกาย เรียกว่า กายประโยค หมายถึง การแสดงกิริยาท่าทางเพื่อให้ผู้อื่นฝ่ายรู้ความหมายของตนเป็นกิริยาที่กระทำผ่านทางกาย เช่น โบกมือ ผงกศีรษะ เขียนหนังสือ เป็นต้น จัดเป็นวิธีการที่เป็นไปทางกายทวาร

๒. ทางวาจาเรียกว่า วจีประโยค หมายถึง การพูดออกมาเป็นถ้อยคำ จัดเป็นวิธีการที่เป็นไปทางวจีทวาร

มโนกรรม ๓

มโนกรรม หมายถึง การกระทำทางใจ คือ ทำกรรมด้วยการคิด ไม่ว่าจะคิดทำชั่วหรือคิดทำดี มโนกรรมฝ่ายอกุศล คือการคิดทำชั่ว มี ๓ อย่าง ได้แก่ อภิชฌา การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น พยาบาท การคิดปองร้ายผู้อื่น และมิจฉาทิฎฐิ การเห็นผิดจากคลองธรรม

๑. อภิชฌา การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น

ความเสียหายของอภิชฌา

การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น คือ การมีเจตนาเป็นเหตุให้ละโมภ อยากได้ของของผู้อื่น เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่อกุศลมีกมล การลักขโมย การปล้น เป็นต้น เป็นการทำลายคุณธรรมภายในตน เช่น ทำให้จิตไม่ตั้งมั่น ไม่เป็นสมาธิ เป็นต้น

อภิชฌา แปลว่า การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ด้วยเจตนาเป็นเหตุ ละโมภคิดอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยองค์ธรรม ได้แก่ โลภเจตสิก

โลภะมี ๒ อย่าง คือ

๑. อัมมิมยโลภะ ความโลภอยากได้ประกอบด้วยธรรม เมื่อเกิดความอยากได้สิ่งต่างๆ ก็แสวงหาโดยสุจริต ไม่ผิดศีลธรรม เช่น การซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือ การขอ เป็นต้น

๒. ออัมมิมยโลภะ ความอยากได้ไม่ประกอบด้วยธรรม เมื่อเกิดความอยากได้ ก็คิดหาทางที่จะขโมย ฉ้อโกง จี้ ปล้น หรือใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้นในทางมิชอบ

หลักวินิจัย

การเพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่นที่สำเร็จเป็นอภิชฌา ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถมีองค์ ๒ คือ

๑. ปรภณฺทํ สิ่งของของผู้อื่น

๒. อตฺตโน ปริณามนํ การน้อมมาเพื่อเป็นของตน

คำว่า สิ่งของของผู้อื่น หมายถึง อวิญญานกทรัพย์ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน แก้ว แหวน เงิน ทอง และสวัญญานกทรัพย์ เช่น สัตว์เลี้ยงต่างๆ รวมทั้งมนุษย์หญิงชาย ที่มีเจ้าของ หรือคู่หมั้นคู่หมายที่จองตัวไว้แล้ว ส่วนคนอื่นนอกจากที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้จองตัว ไม่จัดว่าเป็นสิ่งของของผู้อื่น

คำว่า “การน้อมมาเพื่อเป็นของของตน” ในฎีกาสังคคีสูตรกล่าวไว้ว่า “การน้อมมาเพื่อเป็นของของตน มีได้ด้วยจิตเท่านั้น”

อภิชมา เจตนาเป็นเหตุละโมภ ในเมื่อเห็นสิ่งของของผู้อื่นแล้ว เพ่งเล็งโดยน้อมเข้ามาหาตนว่าทำอะไรหนอ ของนี้จะพึงเป็นของเรา ชื่อว่า อภิชมาที่ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ แต่ถ้าเห็นสมบัติของคนอื่นแล้ว ไม่คิดเอามาเป็นของตน เพียงแต่ยินดีว่า ผู้ใช้สอยสมบัติเช่นนี้มีบุญหนอ เราควรได้ใช้สอยสักชั่วคราว หรือว่าเราควรได้รับของเช่นนี้บ้าง การคิดอย่างนี้เป็นเพียงกรรมเท่านั้น ไม่เป็นอกุศลกรรมบถ ดังคำของพระอรรถกถาจารย์ที่ว่า “แม้ความโลภจะเกิดขึ้นในสมบัติของผู้อื่นก็ยังไม่จัดเป็นอกุศลกรรมบถ ตลอดเวลาที่ยังไม่น้อมเข้ามาเป็นของตนว่า โฉนหนอของนี้พึงเป็นของเรา”

โทษของอภิชมา

อภิชมาจะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. สิ่งของที่เพ่งเล็งมีค่ามากก็มีโทษมาก	มีค่าน้อยก็มีโทษน้อย
๒. เจ้าของสิ่งของมีคุณมากก็มีโทษมาก	มีคุณน้อยก็มีโทษน้อย
๓. ผู้เพ่งเล็งมีกิเลสแรงกล้าก็มีโทษมาก	มีกิเลสอ่อนก็มีโทษน้อย

ตัวอย่างโทษของอภิชมา

เรื่อง นายภัตตภิกษุ

มีเศรษฐีคนหนึ่ง ได้รับมรดกหลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรม ผู้รักษาเรือนคลังของเศรษฐีนั้น ได้เปิดห้องสำหรับเก็บทรัพย์แล้วแจ้งจำนวนทรัพย์ให้ทราบว่ามีทรัพย์ของบรรพบุรุษมีปู เป็นต้น มีจำนวนเท่านี้ ของบิดาท่านมีจำนวนเท่านี้ เศรษฐี ดูทรัพย์เหล่านั้นแล้ว ถามว่าทำไมบรรพบุรุษของเราจึงไม่เอาทรัพย์เหล่านั้นไปด้วย ผู้รักษาเรือนคลังบอกว่า เจ้านาย ไม่มีใครถือเอาทรัพย์ไปปรโลกได้หรอก สัตว์ทั้งหลาย พาเอาไปได้แต่บุญกับบาปที่ตนทำไว้เท่านั้น

เศรษฐีคิดว่า บรรพบุรุษของเรา สะสมทรัพย์สินเงินทองเอาไว้มากมายมหาศาล ที่สุดก็เอาไว้ให้คนอื่น เพราะความโง่แท้ๆ ส่วนเราจะเอาทรัพย์สินเงินทองเหล่านั้นไปให้หมด จึงสั่งให้สร้างคฤหาสน์หรือหรราราคาแพง สร้างร้านสำหรับรับประทานอาหาร เพื่อประกาศความร่ำรวย ให้ชาวเมืองได้เห็นการรับประทานอาหารแต่ละมื้อที่ต้องใช้จ่ายทรัพย์มาก มีทั้งอาหาร สาวงามคอยปรนนิบัติขับกล่อม โดยเฉพาะวันเพ็ญ ได้จ่ายทรัพย์เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นค่าอาหาร จ้างคนไปประกาศให้ชาวเมืองมาดูการรับประทานอาหารของตน ประชาชนได้พากันมาดูเป็นจำนวนมาก

ในที่นั้น มีคนยากจน ๒ คนเป็นเพื่อนกัน คนหนึ่งอยู่ในเมือง คนหนึ่งอยู่นอกเมือง มีอาชีพหาฟืนขาย พอเศรษฐีเปิดภาชนะบรรจุอาหาร กลิ่นของอาหาร หอมฟุ้งตลบไปทั่ว คนหาฟืนเกิดความอยากที่จะรับประทานอาหารนั้น อัดใจไว้ไม่อยู่ เพราะตั้งแต่เกิดมา อย่าว่าแต่ได้รับประทานเลย แม้แต่กลิ่นอย่างนี้ ก็ไม่เคยได้รับ จึงบอกแก่เพื่อนว่า เพื่อนเอ๋ย เราอยากกินอาหารนั้นเหลือเกิน เพื่อนจึงตอบว่า อย่าปรารถนาเลยเพื่อน เราทำงานตลอดชีวิต ก็ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรสอาหารอย่างนี้ เขาขอร้องว่า เพื่อนเอ๋ย ถ้าไม่ได้กินอาหารนี้ต้องตายแน่ เมื่อไม่สามารถห้ามได้จึงตะโกนด้วยเสียงอันดังว่า นายครับ ผมไหว้ท่าน ขออาหารในถาดให้เพื่อน ผมกินสักคำเถิด เศรษฐีตอบว่า ไม่ได้ จึงหันมาถามเพื่อนว่า ท่านได้ยืมเศรษฐีพูดไหม เขาตอบว่า ได้ยืมแล้ว แต่ยังยืนยันว่า ถ้าไม่ได้รับประทานอาหารนี้ต้องตายแน่ เพื่อนที่อยู่ในเมืองได้พูดกับเศรษฐีว่า ท่านขอรับ เพื่อนของผมบอกว่า ถ้าเขาไม่ได้อาหาร ชีวิตเขาต้องตายแน่นอนอน จึงขอร้องเศรษฐีว่า ขอให้ท่านโปรดให้ชีวิตเขาด้วยเถิด เศรษฐีตอบว่า อาหารนี้ราคาแพงมาก ถ้าทุกคนมาอ้างเหมือนเพื่อนของแก จะเอาที่ไหนมาให้ ถ้าเพื่อนของแกอยากกินอาหารจานนี้จริงๆ ต้องทำงานให้ฉัน ๓ ปี ในที่สุด ชาวบ้านนอกคนนั้น ก็ยอมทั้งครอบครัวมาทำงานในบ้านเศรษฐี ๓ ปี เพื่อแลกข้าวจานเดียว

เรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า อภิขมา ความเพ่งเล็งอยากได้อย่างรุนแรงเกิดขึ้น จากสิ่งล่อใจภายนอกก็ได้ ชาวบ้านนอกคนนั้น มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยความอดอยากยากจนมานานแล้ว เมื่อไม่ได้เห็นความหรูหรา ไม่ได้กลิ่นอาหารดี ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่เมื่อได้เห็นความหรูหรา และได้กลิ่นอาหารดีๆของเศรษฐีจึงเกิดความอยากได้อย่างรุนแรงถึงกับเอาชีวิตเข้าไปแลก

๒. พยาบาท การคิดปองร้ายผู้อื่น

ความเสียหายของพยาบาท

ผู้คิดปองร้ายผู้อื่น เชื่อว่าได้ทำลายประโยชน์สุขให้พินาศไป เพราะมีจิตใจแค้นเคืองเกลียดชัง ผูกใจเจ็บ มองโลกในแง่ร้าย หงุดหงิด ฉุนเฉียว ไม่เห็นอรรถ ไม่เห็นธรรม เป็นเหตุนำไปสู่การทำปาณาติบาต คือการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป

พยาบาท หมายถึง การคิดปองร้ายผู้อื่นให้ได้รับความพินาศ โดยองค์ธรรม ได้แก่ โทสะเจตสิก

ความพยาบาทเกิดเพราะความคิด ๑๐ ประการคือ

๑. คิดว่าเขาได้ทำความพินาศแก่เรา
๒. คิดว่าเขากำลังทำความพินาศแก่เรา
๓. คิดว่าเขาจะทำความพินาศแก่เรา
๔. คิดว่าเขาได้ทำความพินาศแก่คนที่เรารักและพอใจ
๕. คิดว่าเขากำลังทำความพินาศแก่คนที่เรารักและพอใจ
๖. คิดว่าเขาจะทำความพินาศแก่คนที่เรารักและพอใจ
๗. คิดว่าเขาได้ทำประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา
๘. คิดว่าเขากำลังทำประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา
๙. คิดว่าเขาจะทำประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา
๑๐. คิดพยาบาทโดยไม่มีเหตุผล

ความคิดที่เป็นพยาบาทนี้ นอกจากจะทำลายประโยชน์สุขของผู้อื่นแล้ว ยังทำลายประโยชน์สุขของตนด้วย ฉะนั้น จึงควรมีเมตตากรุณา รักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้สังคมมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หลักวินิจฉัย

การคิดปองร้ายผู้อื่น ที่สำเร็จเป็นพยาบาท ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๒ คือ

๑. ปรสโต สัตว์อื่น
๒. ตสฺส วินาสจินฺตา คิดจะให้สัตว์นั้นถึงความพินาศ

ความคิดปองร้ายของผู้มุ่งจะทำร้ายชีวิตของสัตว์อื่นว่า ขอให้สัตว์เหล่านี้ จงพินาศ จงวิบัติ ทำอย่างไร สัตว์เหล่านี้จึงจะพินาศ วิบัติ ไม่เจริญรุ่งเรือง มีชีวิตอยู่ได้ไม่นาน ดังนี้ จัดเป็นอกุศลกรรมบถ ส่วนความโกรธที่ไม่คิดร้ายผู้อื่น เป็นเพียงกรรมเท่านั้น ดังคำพระอรรถกถาจารย์ว่า แม้ความโกรธที่เกิดขึ้นเพราะมีสัตว์อื่นเป็นต้นเหตุ ไม่จัดเป็นอกุศลกรรมบถ ตราบใดที่ยังไม่คิดร้ายเขาว่า ทำอย่างไรหนอ ผู้นี้จะพึงพินาศตายไปเสีย

โทษของพยาบาท

พยาบาท จะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ผู้ที่ถูกปองร้ายมีคุณมากก็มีโทษมาก มีคุณน้อยก็มีโทษน้อย
๒. ผู้คิดร้ายมีกิเลสรุนแรงก็มีโทษมาก มีกิเลสอ่อนก็มีโทษน้อย

ตัวอย่างโทษของพยาบาท

เรื่อง อชครเปรต

ดังได้สดับมา ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ เศรษฐีชื่อว่า สุมังคละ ให้สร้างพระคันธกุฎี ปูพื้นด้วยแผ่นอิฐทองคำ ในที่ประมาณ ๒๐ อสุภะ และให้ทำการฉลองด้วยทรัพย์ประมาณเท่านั้นเหมือนกัน วันหนึ่ง ท่านเศรษฐีไปสู่สำนักพระศาสดา แต่เข้าตรู เห็นโจรคนหนึ่ง นอนเอาผ้ากาสาห่มคลุมร่างตลอดถึงศีรษะ ทั้งที่มีเท้าเปื้อนโคลน อยู่ในศาลาหลังหนึ่ง ใกล้ประตูพระนคร จึงกล่าวว่า “เจ้าคนนี้ มีเท้าเปื้อนโคลน คงจักเป็นมนุษย์ที่เที่ยวเตร่ในเวลากลางคืนแล้วมานอน”

โจรเปิดหน้าเห็นเศรษฐีแล้วคิดในใจว่า เราจะทำการให้สาสมกับที่เศรษฐีได้กล่าวว่า เรา ได้ผูกอาฆาตในเศรษฐีไว้ ได้เฝื่อนาของเศรษฐี ๗ ครั้ง ตัดเท้าโคทั้งหลายในคอก ๗ ครั้ง เฝื่อน ๗ ครั้ง ถึงอย่างนั้นก็ไม่หายแค้น จึงเข้าไปทำความสนิทชิดเชื้อกับคนใช้ของเศรษฐีนั้นแล้วถามว่า “อะไรเป็นที่รักของเศรษฐีนายของท่าน” ได้ทราบว่าเป็นที่รักยิ่งของเศรษฐี จึงคิดว่า เราจะแก้แค้นให้หายแค้นด้วยการเฝื่อนพระคันธกุฎี เมื่อพระศาสดาเสด็จเข้าไปบิณฑบาต จึงทุบหม้อน้ำสำหรับดื่ม และน้ำสำหรับใช้ ได้จุดไฟที่พระคันธกุฎีแล้ว

เศรษฐีได้ทราบว่พระคันธกุฎีถูกไฟไหม้ จึงเดินทางมาถึงขณะที่พระคันธกุฎีถูกไฟไหม้แล้ว แลดูพระคันธกุฎีที่ไฟไหม้แล้วก็ได้มีความเสียใจเลย แต่ได้ปรบมือเป็นการใหญ่ ขณะนั้นประชาชนยืนอยู่ ณ ที่ใกล้ถามท่านเศรษฐีว่า “ทำไม ท่านจึงปรบมือเมื่อเห็นพระคันธกุฎีที่ท่านสละทรัพย์จำนวนมากสร้างไว้ถูกไฟไหม้”

เศรษฐีตอบว่า “ข้าพเจ้าบริจาคทรัพย์ประมาณเท่านี้ ได้ฝังทรัพย์ไว้ในพระศาสนา ที่ไม่สาธารณะแก่อันตรายมีไฟเป็นต้น ข้าพเจ้าจึงมีใจยินดีปรบมือด้วยคิดว่าจักได้สละทรัพย์ประมาณเท่านี้ สร้างพระคันธกุฎีถวายพระศาสดาใหม่”

เศรษฐีได้สละทรัพย์ประมาณเท่านั้น สร้างพระคันธกุฎีอีก ได้ถวายแด่พระศาสดา ซึ่งมีภิกษุ ๒ หมื่นรูป เป็นบริวาร โจรเห็นกิริยานั้นแล้วจึงคิดที่จะฆ่าเศรษฐี ได้ซ่อนนกฤษไไว้ในระหว่างผ้านุ่ง แม้เดินเตร่อยู่ในวิหารถึง ๗ วัน ก็ไม่ได้โอกาส

ฝ่ายมหาเศรษฐี ถวายทานแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุขสิ้น ๗ วัน ถวายบังคมพระศาสดาแล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษผู้หนึ่งเฒ่าของข้าพระองค์ ๗ ครั้ง ตัดเท้าโคในคอก ๗ ครั้ง เฒ่าเรือน ๗ ครั้ง บัดนี้ แม้พระคันธกุฎีก็จักเป็นเจ้าคนนั้นแหละเฒ่า ข้าพระองค์ขอให้ส่วนบุญในทานนี้แก่เขาก่อน”

โจรได้ยินคำนั้น ระทมทุกข์ว่า “เราทำกรรมหนักหนอ ถึงอย่างนั้น เศรษฐีนี้ก็มิได้มีแม้เพียงความแค้นเคืองในตัวเราผู้ทำผิด กลับให้ส่วนบุญในทานนี้แก่เราก่อน เราคิดประทุษร้ายในเศรษฐีนี้ ไม่สมควรเลยแม้เทวทัณฑ์พึงตกลงบนกระหม่อมของเราผู้ไม่ให้บุรุษเห็นปานนี้อดโทษให้” จึงไปหมอบลงที่ใกล้เท้าของเศรษฐีขอให้เศรษฐีอดโทษให้

เศรษฐีระลึกถึงถ้อยคำ ที่ตนเคยพูดปรารภโจรนั้นได้แล้วให้โจรอดโทษให้แล้ว กล่าวยกโทษให้โจรนั้น ในกาลสิ้นอายุ โจรนั้นได้บังเกิดในอเวจี เสวยทุกข์เวทนาสิ้นกาลนาน บัดนี้ ได้เกิดเป็นอชครเปรต ถูกไฟไหม้อยู่ที่เขาศิขณภูฏด้วยวิบากแห่งกรรมที่ยังเหลือ

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาคนพาลทำกรรมอันลามกอยู่ ย่อมไม่รู้ แต่ภายหลังเราร้อนอยู่ เพราะกรรมอันตนทำแล้ว ย่อมเป็นเช่นกับไฟไหม้ป่าด้วยตนของตนเอง”

ความพยายามป้องกันร้าย เป็นเหตุนำทุกข์ภัยอันตรายมาสู่ตนและคนอื่นดังกล่าวนั้น ฉะนั้น จึงควรมีเมตตากรุณา รักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันดีกว่า เพื่อให้โลกของเราอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และพึงพาอาศัยกันได้ต่อไป

๓. มิจฉาทิฏฐิ การเห็นผิดจากคลองธรรม

ความเสียหายของมิจฉาทิฏฐิ

บุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ ย่อมไม่เห็นอรรถ ไม่เห็นธรรม สามารถกระทำความชั่วได้ทุกอย่างถึงขั้นทำอนันตริยกรรม ซึ่งเป็นกรรมหนักห้ามสวรรค์ห้ามนิพพาน

มิจฉาทิฏฐิ แปลว่า การเห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่า ทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี บาปไม่มี บุญไม่มี มารดาบิดาไม่มีคุณ เป็นต้น เจตนาเป็นเหตุให้เห็นผิด เพราะไม่มีการถือเอาตามความเป็นจริง คัดค้านข้อประพจน์ปฏิบัติของสัตบุรุษทั้งหมด โดยนัยเป็นต้นว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ชื่อว่า **มิจฉาทิฏฐิ**

มิจฉาทิฏฐินี้ มีหลายประเภท ๒ ประเภทบ้าง ๓ ประเภทบ้าง ๖๒ ประเภทบ้าง ดังนี้

ทิฏฐิ ๒

๑. สัสสตทิฏฐิ ความเห็นว่าเที่ยง ความเห็นว่ามีอัตตาและโลกซึ่งเที่ยงแท้ยั่งยืน คงอยู่ตลอดไป

๒. อุจเฉททิฏฐิ ความเห็นว่าขาดสูญ ความเห็นว่ามีอัตตาและโลกซึ่งจักพินาศขาดสูญหมดสิ้นไป

ทิฏฐิ ๓

๑. อกิริยทิฏฐิ ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำ

๒. อเหตุกทิฏฐิ ความเห็นว่าไม่มีเหตุ

๓. นัตถิกทิฏฐิ ความเห็นว่าไม่มี

ทิฏฐิ ๖๒ มีความเห็นว่า ชั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวตน เป็นต้น

ในมโนทุจจิตนี้ จะกล่าวเฉพาะทิฏฐิ ๓ ประการ ที่เรียกว่า นียตมิจฉาทิฏฐิ ซึ่งเป็นทิฏฐิที่มีโทษร้ายแรง เป็นมิจฉาทิฏฐิที่ดังลงไปสู่อบาย ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ ส่วนมิจฉาทิฏฐิอย่างอื่นไม่ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ

นิยตมิจฉาทิฎฐิ ๓

๑. อภิริยติฎฐิ ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำ คือ เห็นว่ากรรมที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ สักว่าเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น จะทำความดีหรือความชั่วก็ไม่เป็นอันทำทั้งสิ้น หมายความว่า เมื่อคนทำบาปมีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ก็ไม่จัดว่าเป็นการทำบาป เมื่อคนให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ก็ไม่จัดว่าเป็นการทำบุญ

อภิริยติฎฐิดังกล่าวมานี้ ผิดจากหลักพระพุทธศาสนาที่สอนว่าการกระทำของบุคคลนั้น เมื่อมีเจตนาจงใจทำ ก็จัดเป็นกรรม การกระทำชั่วก็เป็นกรรมชั่ว การกระทำดี ก็เป็นกรรมดี

๒. อเหตุกติฎฐิ ความเห็นว่าไม่มีเหตุ คือ เห็นว่าเหตุแห่งความเศร้าหมอง ความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลายไม่มี สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเอง บริสุทธิ์เอง ทุกข์เอง สุขเอง ไม่มีอำนาจ กำลัง หรือเหตุอะไรที่จะทำให้สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมอง และบริสุทธิ์ได้ หรือเห็นว่าสัตว์ทั้งหลายที่กำลังได้รับความลำบากหรือสบาย ไม่ได้อาศัยอะไรเป็นเหตุให้เกิดขึ้นเลย เป็นไปเองทั้งนั้น

๓. นัตถิกติฎฐิ ความเห็นว่าไม่มี คือ เห็นว่าทำอะไรก็ตาม ผลที่พึงได้รับนั้นไม่มี ความเห็นผิดชนิดนี้จัดเป็นอุจเฉททิฎฐิด้วย คือเห็นว่า สัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ ไม่มีการเกิดอีก

ในสามัญผลสูตร แสดงนัตถิกทิฎฐิไว้ ๑๐ ประการ คือ

๓.๑ นตถิ ทินนํ ทานที่ให้แล้วไม่มีผล

๓.๒ นตถิ ยิฎฐํ การบูชาไม่มีผล

๓.๓ นตถิ หุตํ การเชื่อเชิญต้อนรับไม่มีผล

๓.๔ นตถิ สุกตทุกกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วไม่มี

๓.๕ นตถิ อยํ โลโก โลกนี้ไม่มี

๓.๖ นตถิ ปโร โลโก โลกหน้าไม่มี

๓.๗ นตถิ มาตา มารดาไม่มี

๓.๘ นตถิ ปิตา บิดาไม่มี

๓.๙ นตถิ สตฺตา โอปปาติกะ สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นเองไม่มี

๑๐. นตฺถิ โลเก สมณพราหมณา สมมคฺคตา สมนุปฺปิบนฺนา เย อิมญฺจ
โลกํ ปรณฺจ โลกํ สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา ปเวเทนฺติ สมณพราหมณํที่รู้แจ้งโลกนี้โลกหน้า
ที่สามารถชี้แจงแนะนำให้เข้าใจ ที่ถึงพร้อมด้วยความสามัคคีและปฏิบัติชอบไม่มี

นิยตมิจฉาทิฏฐิทั้ง ๓ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ล้วนปฏิสัธกกรรม และผล
ของกรรมทั้งสั่งจัดเป็นอกุศลกรรมบถ บุคคลที่ตกอยู่ในมิจฉาทิฏฐิ ๓ ประการนี้แล้ว
พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นดังตอในวัฏฏะ คือ เป็นบุคคลที่ถูกมิจฉาทิฏฐิครอบงำฝังแน่น
ในจิตใจ เป็นเหตุให้กระทำอกุศลกรรมต่างๆ ซ้ำมกพซ้ำมาชาติ เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ
สงสารไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีใครที่จะถอนความเป็นมิจฉาทิฏฐิของเขาได้ ทั้งตนเองก็ไม่คิดที่จะละ
หรือกลับใจ จึงกลายเป็นบุคคลผู้เฝ้าแผ่นดิน ดังตอในวัฏฏะไม่มีโอกาสได้บรรลุมรรคผลนิพพาน

กึ่งในทิฏฐิ ๓ อย่าง เหล่านี้ อภิริยทิฏฐิ ห้ามกรรม คือ ปฏิสัธกกรรม นตฺถิกทิฏฐิ
ห้ามวิบาก คือ ปฏิสัธกผลของกรรม อเหตุกทิฏฐิ ห้ามทั้ง ๒ อย่าง คือ ปฏิสัธกทั้งกรรมและ
ผลของกรรม

หลักวินิจัย

มิจฉาทิฏฐิ ที่ถึงความเป็นอกุศลกรรมบถ มีองค์ ๒ คือ

๑. วตฺถุโน คหิตาการวิปริตฺตา เรื่องที่ยึดถือนั้นผิดจากความเป็นจริง

๒. ยถา ตํ คณฺหาติ ตถาภาเวน ตสฺสปฺญฺชานํ มีความเห็นยึดมั่นในเรื่องที่
ผิดจากความเป็นจริงนั้นว่าถูกต้อง

ในอรรถกถาอัฐสาสนี กล่าวไว้ว่า “ในมิจฉาทิฏฐินั้น กรรมบถย่อมขาดด้วยนตฺถิกทิฏฐิ
อเหตุกทิฏฐิ และอภิริยทิฏฐิเท่านั้น หาขาดด้วยทิฏฐิเหล่าอื่นไม่”

มิจฉาทิฏฐิมิโทษมาก เพราะเหตุ ๒ ประการคือ

๑. มีอาเสวนะมาก คือ มีความเสพคุ้นมาก หมายถึง ทำมากหรือทำบ่อยก็มีโทษมาก
มีอาเสวนะน้อยก็มีโทษน้อย

๒. มีนิยตมิจฉาทิฏฐิ คือ มีความยึดมั่นความเห็นผิดแบบฝังรากลึกก็มีโทษมาก
มีมิจฉาทิฏฐินอกจากนี้ก็มีโทษน้อย

นิยตมิจฉาทิฎฐิทั้ง ๓ นี้ เป็นความเห็นผิดที่ส่งผลให้เกิดในนिरยภูมิหลังจากตายแล้ว อย่างแน่นอนบุคคลผู้เป็นนิยตมิจฉาทิฎฐิ แม้พระพุทธรองค์จะทรงโปรดอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจให้สำเร็จคุณธรรมใดๆ ได้

สำหรับมโนกรรมทั้ง ๓ มีอภิขมาเป็นต้นเหล่านี้ เกิดขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับวิญญูติ ทั้ง ๒ คือ กายทวารและวจีทวารแต่อย่างใด คงเกิดขึ้นเฉพาะในมโนทวารเท่านั้น ฉะนั้น ท่านพระอนรุทธาจารย์จึงแสดงว่าเมื่อเว้นจากกายวิญญูติ และวจีวิญญูติแล้ว ย่อมเกิดในมโนทวารเป็นส่วนมาก

ตัวอย่างโทษของมิจฉาทิฎฐิ

เรื่อง ปุณณกัสสปะ เจ้าลัทธิผู้ถืออภิกิริยทิฎฐิ

ดังได้สดับมา ตระกูลหนึ่งมีทาส ๙๙ คน ทาสคนหนึ่งเกิดมาก็ครบ ๑๐๐ คนพอดี ด้วยเหตุนั้น พวกเจ้านายจึงตั้งชื่อเขาว่า “ปุณณะ” การงานที่นายปุณณะนั้น จะทำดี ทำไม่ได้ ยังไม่ทำ หรือทำแล้ว พวกเจ้านายจะไม่ว่ากล่าวเขาเลย เพราะถือว่าเขาเป็นทาสผู้เป็นมงคล เมื่อเป็นเช่นนี้ เขาคิดว่าเขาอยู่ไปก็ไม่มีประโยชน์อะไร จึงหลบหนีไป

ต่อมา พวกโจรได้ชิงเอาผ้าถุงของเขาไป เขาไม่รู้จะปกปิดร่างกายด้วยหญ้าและใบไม้ จึงเปลือยกายเข้าไปสู่หมู่บ้านตำบลหนึ่ง พวกชาวบ้านเห็นเขาแล้วเข้าใจว่า “บุรุษนี้เป็นสมณะ เป็นพระอรหันต์ มีความมกน้อยไม่มีบุคคลอื่นที่เป็นเช่นบุรุษนี้” จึงได้ให้ขนมและข้าวเป็นต้น

เขาคิดว่า “ขนมและข้าวเป็นต้นนี้ เกิดขึ้นเพราะความที่เราไม่นุ่งผ้า” ตั้งแต่นั้นมา เขาแม้จะได้ผ้าก็ไม่นุ่ง ได้ถือเพศเปลือยกายเช่นนั้นเป็นการบวช พวกภิกษุ ๕๐๐ คนพากันบวชในสำนักของเขา นายปุณณะนั้น ได้ชื่อตามโคตรว่า “กัสสปะ”

เขาได้ตั้งตนเป็นเจ้าลัทธิ ชื่อว่า **ปุณณกัสสปะ** ยึดถืออภิกิริยทิฎฐิซึ่งมีคำสอนว่า เมื่อบุคคลทำเองหรือใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน เสร้าโคกเอง หรือทำให้ผู้อื่นเสร้าโคก ลำบากเอง หรือทำให้ผู้อื่นลำบาก ดิ้นรนเอง หรือทำผู้อื่นให้ดิ้นรน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ จัดแงะ ปล้นสะดม ปล้นบ้าน ดักอยู่ที่ทางเปลี่ยว เป็นชู้กับภริยาของผู้อื่น พุดเท็จ เมื่อบุคคลกระทำอยู่อย่างนี้ บาป ชื่อว่าไม่เป็นอันทำ สรุพบว่า เจ้าลัทธิปุณณกัสสปะนั้นเป็นผู้มีวาตะว่าไม่เป็นอันทำ ความเป็นเช่นนี้ พระพุทธศาสนาเรียกว่ามิจฉาทิฎฐิ บุคคลผู้เป็น มิจฉาทิฎฐิ ครั้นตายแล้วย่อมไปสู่อบาย

เรื่อง มักขลิโคสาล เจ้าลัทธิผู้ถืออเหตุกทัญญู

บุรุษอีกคนหนึ่งเป็นทาส เจ้านายใช้ให้แบกหม้อน้ำมันเดินไปบนพื้นที่เป็นโคลนแล้ว กำชับให้เขาระวังอย่าให้ลื่น แต่เขาก็ลื่นลงด้วยความประมาท ด้วยความกลัวเจ้านายจึงเริ่มจะหนีไป เจ้านายจึงวิ่งไปจุดที่ชายผ้าเขาจึงทิ้งผ้านั้นเสียแล้วเปลือยกายวิ่งหนีไป พวกชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสในการถือเพศเปลือยกายของเขา เช่นเดียวกับเรื่องปุณณกัสนปะ

นายมักขลिनั้น คนทั่วไปมักจะเรียกเขาว่า “โคสาละ” เพราะเขาเกิดในคอกโค จึงเรียกรวมว่า นายมักขลิโคสาล เป็นเจ้าลัทธิผู้ถืออเหตุกทัญญู

เจ้าลัทธิมักขลิโคสาล ยึดถืออเหตุกทัญญู ซึ่งมีคำสอนว่า ความเศร้าหมองของสัตว์ทั้งหลายไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเอง บริสุทธ์เอง สรุพบว่า เจ้าลัทธิมักขลิโคสาล เป็นผู้มิวาทะว่า ไม่มีเหตุ คือ ปฏิเสธเหตุ หมายถึงปฏิเสธกรรม เป็นมิจฉาทัญญู ผู้ยึดถือเช่นนี้ ตายแล้วไปเกิด ในอบาย

เรื่อง อชิตเกสกัมพล เจ้าลัทธิผู้ถืออนัตถิกทัญญู

บุรุษอีกคนหนึ่ง มีชื่อว่า “อชิตะ” และคนมักจะเรียกว่า “เกสกัมพล” เพราะเขานุ่งห่มผ้ากัมพลที่ทำด้วยผมมนุษย์ เจ้าลัทธิอชิตเกสกัมพลนั้น ยึดถืออนัตถิกทัญญูซึ่งมีคำสอนว่า “ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การบูชาที่บูชาแล้วไม่มีผล” สรุพบว่า เจ้าลัทธิอชิตเกสกัมพลนั้น เป็นผู้มิวาทะว่า ไม่มีบ้าง ขาดศูนย์บ้าง โดยมีวาทะในเรื่องความขาดศูนย์ว่า “สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วย่อมขาดศูนย์ ย่อมหายไป ย่อมไม่มีอีก”

เจ้าลัทธิทั้ง ๓ นี้ นอกจากทำตนให้ฉิบหายแล้ว ยังทำหมู่ชนผู้กระทำตามลัทธิของตนให้ฉิบหายไปด้วย เพราะลัทธิที่ตนยึดถือนั้นเป็นนิยตมิจฉาทัญญู ส่งผลให้เกิดในนिरยภูมิ หลังจากตายแล้วอย่างแน่นอน แม้พระพุทธรองค์จะทรงโปรดอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจให้สำเร็จคุณธรรมใดๆ ได้ในชาตินั้น

มโนกรรมเป็นไปทางทวาร ๓

อภิขมา พยาบาท และมิจฉาทัญญู ทั้ง ๓ นี้ เป็นมโนกรรมย่อมเป็นไปทางมโนทวารโดยมากแม้ไม่มีการเคลื่อนไหวทางกาย ทางวาจา เพียงแต่คิดในใจก็สำเร็จเป็นอกุศลกรรมบถได้ แต่บางครั้งอกุศลธรรมทั้ง ๓ อย่างนี้ ย่อมเกิดขึ้นทางกายทวาร และ วจิทวาร

ก็ได้ เช่น บางคนมีใจละโมบอยากได้ของคนอื่น จึงยื่นมือไปหยิบของนั้น มีใจโกรธแค้นหยิบมิดหยิบไม้ เพื่อทำร้ายเขา หรือมีความเห็นผิดไปไหว้กระป๋อง ๕ ขา เพื่อขอเลข เป็นต้น กรรมนั้นของเขาจัดเป็นมโนกรรม ส่วนทวารจัดเป็นกายทวาร ถามว่าทำไม ถึงไม่จัดเป็น กายกรรม แก้วว่าเพราะตรงนี้ ท่านมุ่งถึงอภิชฌา พยาบาท และมีฉาติภูฏีเป็นใหญ่ ไม่ได้มุ่งเจตนาเป็นใหญ่ ถ้ามุ่งเจตนาที่เป็นเหตุกระทำทางกาย ก็จัดเป็นกายกรรมได้

บางคนมีใจละโมบพูดออกมาว่า ทำอย่างไรหนอของสิ่งนั้นจะพึงเป็นของเรา มีใจโกรธแค้น พูดแข่งว่า ทำอย่างไรหนอ คนนี้จะพึงตายเสียที มีความเห็นผิดพูดว่า ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี กรรมของเขา จัดเป็นมโนกรรม ส่วนทวารจัดเป็นวจีทวาร

บางคนไม่มีการกระทำทางกาย หรือพูดทางวาจา คิดละโมบอยากได้ คิดพยาบาท ปองร้ายและเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมอย่างเดียว กรรมของเขาจัดเป็นมโนกรรม แม้ทวารก็จัดเป็นมโนทวาร มโนกรรมที่เป็นอกุศลย่อมเกิดได้ทางทวารทั้ง ๓ ดังพรรณนามาฉะนี้

อย่างไรก็ตามในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ อกุศลกรรมบถที่เกิดทางมโนทวาร มีความสำคัญว่าทางกายทวารและวจีทวาร เนื่องจากกายและวาจาสั่งให้ใจกระทำบาปไม่ได้ แต่ใจสั่งให้กายและวาจาทำบาปได้ สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด สำเร็จมาจากใจ ถ้าใจคิดชั่วแล้ว ก็จะกระทำชั่ว พูดชั่วตามมา และในบรรดาอกุศลกรรมบถที่เกิดทางมโนทวาร มีฉาติภูฏีถือว่าร้ายแรงกว่าอกุศลกรรมบถข้ออื่นๆ เพราะถ้ามีความเห็นผิดแล้วก็จะเกิดอกุศลกรรมบถข้ออื่นๆ ได้ ดังนั้น ควรจะระวัง อกุศลกรรมบถข้อมีฉาติภูฏีนี้ให้มาก

โทษของอกุศลกรรมบถ

บุคคลผู้ประพฤติหรือกระทำอกุศลกรรมบถ ๑๐ อย่างนี้ ย่อมตกนรกเหมือนกับถูกจับเอาไปวางไว้ ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ในปฐมนิรยสัคคสูตร ปญจมปิณฑาสกั ทสกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมตกนรกเหมือนถูกจับเอาไปวางไว้ ธรรม ๑๐ ประการ คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ มีมือเปื้อนเลือด คิดแต่ประหารประหาร ไม่มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้งปวง

๒. เป็นผู้มักถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ว่าของนั้นจะอยู่ในบ้านของเขา หรือที่ไหนๆ ก็ตาม เป็นผู้ถือเอานั่นด้วยจิตคิดขโมย

๓. เป็นผู้มักประพฤติดิในกาม ผิดเพราะการนอกใจคู่ครองของตน ผิดเพราะล่วงละเมิดคู่ครองของผู้อื่น หรือผิดเพราะล่วงละเมิดต่อบุคคลที่ตนเองไม่มีสิทธิ์จะทำเช่นนั้น

๔. เป็นผู้มักกล่าวคำเท็จ คือ ไม่รู้บอกว่ารู้ ไม่เห็นบอกว่าเห็น หรือรู้บอกว่าไม่รู้ เห็นบอกว่าไม่เห็น เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งๆ ที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งบุคคลอื่น หรือเพราะเห็นแก่อำภิสสินจ้าง

๕. เป็นผู้พูดทำลายความสามัคคี ฟังจากฝ่ายนี้ไปบอกฝ่ายโน้น หรือฟังจากฝ่ายโน้นมาบอกฝ่ายนี้ เพื่อให้เขาแตกความสามัคคีกัน หรือเพื่อจะทำตนให้เป็นที่รักของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ชอบความแตกแยก หรือส่งเสริมให้คนแตกแยก ชอบตั้งพรรคพวก พูดแต่ถ้อยคำที่จะทำให้แบ่งพรรคแบ่งพวก

๖. เป็นผู้พูดวาจาที่แผ่ไปเผาผลาญจิตใจของผู้ฟัง เป็นคำพูดบาดหูหยาดกาย เผ็ดร้อนกระแทกกระเทียบเปรียบเปรยทำให้ผู้ฟังเกิดความโกรธและฟุ้งซ่าน

๗. เป็นผู้พูดทำลายความสุขและประโยชน์ที่สัตว์บรูษะพึงได้รับ พูดคำที่กำจัดทางแห่งประโยชน์และความสุขนั้น ไม่รู้กาลเทศะ พูดปราศจากอรรถ ธรรม หรือวินัยอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องแสดงเหตุผลเพื่อให้เข้าใจประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า

๘. เป็นผู้มักไปด้วยความละโมภ จ้องหาทางเอาของคนอื่นมาเป็นของตน

๙. เป็นผู้มึนใจพยาบาท มีความคิดประทุษร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้ จงถูกฆ่า จงถูกจองจำ จงหายสาบสูญ จงพินาศ จงอย่าอยู่ในโลกนี้

๑๐. เป็นผู้มีความคิดผิด มีทัศนคติที่วิปริตว่า การให้ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอบปาตักสัตว์ไม่มี สมณะพราหมณ์ ผู้ปฏิบัติชอบ รู้แจ้งเองแล้ว แสดงโลกนี้ และโลกหน้าได้แจ่มแจ้ง ไม่มี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการเหล่านี้ ย่อมตกนรกเหมือนถูกจับเอาไปวางไว้

พฤติกรรมที่เป็นบาป ๔ อย่าง

บุคคลผู้กระทำอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ย่อมได้รับผลวิบากทำให้ไปตกนรกแน่นอน แม้ผู้ชักชวน ผู้ยัยดี ผู้ยกย่องสรรเสริญอกุศลหรือบุคคลผู้ประพฤติกุศลกรรมเหล่านั้นก็ล้วนทำให้ไปตกนรกได้เหมือนกัน ดังนั้น ตามหลักพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่เป็นบาปนำไปสู่ตกนรก ๔ อย่าง ดังพระพุทธพจน์ในกรรมปถวรรค อังคุตตรนิกาย ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ย่อมตกนรก เหมือนถูกเขาจับเอาไปวางไว้ ธรรม ๔ ประการ คือ

๑. เป็นผู้ทำเอง พุดเอง คิดเอง ในอกุศลกรรมบถ
๒. เป็นผู้ชักชวนผู้อื่นให้ทำ ให้พุด ให้คิด ในอกุศลกรรมบถ
๓. เป็นผู้ยัยดีกับบุคคลผู้ทำ ผู้พุด ผู้คิด ในอกุศลกรรมบถ
๔. เป็นผู้พุดสรรเสริญอกุศลกรรมบถ

คนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว

อนึ่ง บุคคลผู้ทำ ผู้พุด ผู้คิด ทางกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม อันเป็นอกุศลทั้ง ๑๐ นี้ ถึงแม้ว่าจะทำให้ตกนรกก็จริง ถึงอย่างนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสว่าเป็นคนชั่วธรรมดาเท่านั้น แต่บางคนนอกจากทำ พุด และคิดอกุศลด้วยตนเองแล้ว ยังชักชวนหรือบีบบังคับผู้อื่นให้ทำ ให้พุด ให้คิดอกุศลเหล่านั้นด้วย บุคคลเช่นนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นคนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว ดังพระพุทธพจน์ในทสกรรมสูตรว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ โลภอยากได้ของผู้อื่น คิดร้ายทำลายผู้อื่น เป็นมิจฉาทิฐิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เราเรียกว่า **คนชั่ว**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แต่บุคคลบางคนในโลกนี้ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ โลภอยากได้ของผู้อื่น คิดร้ายทำลายผู้อื่น เป็นมิจฉาทิฐิด้วยตนเองแล้ว ยังชักชวนบุคคลอื่นให้ทำ ให้พุด ให้คิดอย่างนั้นด้วย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เราเรียกว่า **คนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว**

กุศลกรรมบถ ๑๐

กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี หรือกรรมดีที่เป็นเหตุ นำสัตว์ไปสู่สุคติ กุศลกรรมบถนี้ส่งผลให้เกิดในปฏิสนธิกาลคือในภพหน้ามี ๑๐ อย่าง จำแนกเป็น กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และ มโนกรรม ๓ ดังนี้

กายกรรม ๓ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี	เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. อทินนาทานา เวรมณี	เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี	เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม

วจีกรรม ๔ ได้แก่

๑. มุสาวาทา เวรมณี	เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
๒. ปิสุนาย วาจา เวรมณี	เจตนางดเว้นการพูดส่อเสียด
๓. ผรุสยา วาจา เวรมณี	เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๔. สมผปปลาปา เวรมณี	เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

มโนกรรม ๓ ได้แก่

๑. อนภิชชา	การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น
๒. อพยาปาท	การไม่คิดร้ายผู้อื่น
๓. สมนาทิฏฐิ	การเห็นชอบตามคลองธรรม

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ทรงแสดงไว้ในพระสูตรมากมาย เฉพาะในอังคุตตรนิกาย มีอยู่หลายสูตร มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป ดังนี้

สาธุสูตร	เรียกชื่อว่า สาธุธรรม แปลว่า ธรรมดี
อริยธรรมสูตร	เรียกชื่อว่า อริยธรรม แปลว่า ธรรมของอารยชน
กุศลสูตร	เรียกชื่อว่า กุศลธรรม แปลว่า ธรรมที่ทำลายความชั่ว
อรรถสูตร	เรียกชื่อว่า อรรถธรรม แปลว่า ธรรมที่มีประโยชน์
สาสวสูตร	เรียกชื่อว่า อนาสวธรรม แปลว่า ธรรมที่ไม่มีกิเลส
วัชชสูตร	เรียกชื่อว่า อนวัชชธรรม แปลว่า ธรรมที่ไม่มีโทษ
ตปนิยสูตร	เรียกชื่อว่า ตปนิยธรรม แปลว่า ธรรมที่สร้างความร่มเย็น
อากยคามิสูตร	เรียกชื่อว่า อปจยคามิธรรม แปลว่า ธรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์

ส่วนในสาเลยยกสูตร ปัญจมรรค มูลปณาสก์ เรียกชื่อว่า **ธรรมจริยสมจริยา** แปลว่า การประพฤติที่เป็นธรรมและการประพฤติที่ถูกต้อง พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงผลดีที่พึงจะได้รับจากการประพฤติธรรมจริยสมจริยาดังนี้ว่า ใครจะปรารธนามนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ พรหมสมบัติ มรรค ผล และนิพพาน ก็จะสามารถตามปรารธนา ดังความในสาเลยยกสูตรว่า สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายจากโลกนี้แล้ว ย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะเหตุแห่งธรรมจริยสมจริยา

ธรรมจริยสมจริยา เป็นไปในทางกายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และมโนกรรม ๓ ดังนี้

ธรรมจริยสมจริยาทางกายกรรม ๓

๑. เป็นผู้ละปาณาติบาต คือเว้นจากการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เป็นผู้ไม่ฆ่าสัตว์ และศัสตราอันวางแล้ว มีความละอายประกอบด้วยความเอ็นดู เป็นผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์สัตว์ทุกจำพวก

๒. เป็นผู้ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน ขึ้นชื่อว่า ทรัพย์สินของผู้อื่น จะอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในปากก็ตาม ย่อมเป็นผู้ไม่ถือเอาทรัพย์สินนั้นที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยจิตคิดขโมย

๓. เป็นผู้ละกาเมสุมิฉฉาจาร เว้นขาดจากกาเมสุมิฉฉาจาร

ธรรมจริยสมจริยาทางวจีกรรม ๔

๑. เป็นผู้ละมุสาวาท เว้นขาดจากมุสาวาท ไปในสภาก็ดี ในบริษัทก็ดี ในท่ามกลาง หมู่ญาติก็ดี ในท่ามกลางเสนาก็ดี ในท่ามกลางแห่งราชตระกูลก็ดี ถูกอ้างเป็นพยาน ชักถาม แะนะพ่อชาย ท่านจงมา ท่านรู้อย่างไร จงบอกอย่างนั้น บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ ก็บอกว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ หรือรู้อยู่ก็บอกว่า ข้าพเจ้ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่า ข้าพเจ้าไม่เห็น หรือเห็นก็บอกว่า ข้าพเจ้าเห็น ย่อมไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น หรือเพราะเหตุแห่ง อามิสสินจ้าง

๒. เป็นผู้ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากกล่าวส่อเสียด ฟังข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกคนหมู่นี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ เป็น

ผู้สมานคนทั้งที่แตกกันแล้ว หรือสนับสนุนหมู่คนที่สามัคคีกันอยู่แล้ว เป็นผู้มีความชื่นชมยินดีในหมู่คนผู้สามัคคีกัน เป็นผู้กล่าววาทาที่ทำให้คนสามัคคีกัน

๓. เป็นผู้ละคำหยาบ เว้นขาดจากการกล่าวคำหยาบ เป็นผู้กล่าววาทาไม่มีโทษ เสนาะโสต เป็นที่รักจับใจ เป็นคำสุภาพ เป็นที่ชอบใจ พอใจของคนจำนวนมาก

๔. เป็นผู้ละการกล่าวเพื่อเจ้อ เว้นขาดจากการกล่าวเพื่อเจ้อ พูดในเวลาที่ไม่ควรพูด พูดคำจริง พูดอิงอรรถ อิงธรรม อิงวินัย มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง ไม่พูดมาก พูดแต่คำที่มีประโยชน์

ธรรมจริยสมจริยาทางมโนกรรม ๓

๑. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็ง ไม่ละโมภะอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน

๒. เป็นผู้มิใจไม่พยาบาท ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น คิดแต่ในทางที่ดีว่า ขอสัตว์ทั้งหลายจงมีความสุข อยู่รอดปลอดภัยเถิด

๓. เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วมีจริง โลกนี้มีจริง โลกหน้ามีจริง มารดามีบุญคุณ บิดามีบุญคุณ โอปปาติกะมีจริง สมณพราหมณ์ผู้รู้แจ้งโลกนี้และโลกหน้ามีจริง

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะประพฤติธรรมจริยสมจริยานี้

ดูก่อนพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติธรรมและประพฤติที่ถูกต้อง พึงหวังได้ว่า หลังจากที่เราตายแล้ว พึงได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

มนุษย์สมบัติ หมายถึง เกิดเป็นกษัตริย์มหาศาลและพราหมณ์มหาศาล

สวรรค์สมบัติ หมายถึง เกิดเป็นเทวดาตั้งแต่ชั้นจาตุมหาราชถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ

นิพพานสมบัติ หมายถึง สมบัติคือพระนิพพาน

อานิสงส์ของกุศลกรรมบถ

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ จัดว่าเป็นศีล บุคคลผู้รักษาศีล ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ย่อมได้รับอานิสงส์ ๓ ประการคือมนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ดังคำสรุปของศีล ดังนี้

๑. สีเลน สุคติ ยนฺติ	คนทั้งหลายไปสู่สุคติได้เพราะศีล
๒. สีเลน โภคสมปทา	คนทั้งหลายถึงพร้อมด้วยโภคะทรัพย์เพราะศีล
๓. สีเลน นิพพุตติ ยนฺติ	คนทั้งหลายบรรลุนิพพานได้เพราะศีล

ศีลเป็นเหตุให้ได้ไปสู่สุคติเพราะผลของกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยเป็นอุปนิสสยปัจจัยโดยตรง ให้ได้เกิดเป็นมนุษย์ ๑ กามาวจรสวรรค์ ๖ ชั้น และพรหมโลก ๒๐ ชั้น

อุปนิสย

อุปนิสย คือ ความประพฤติกี่เคยชินเป็นพื้นมาในสันดาน หรือความดีที่เป็นพื้นฐานของจิต มี ๓ ประการ คือ

๑. **ทานูปนิสย** อุปนิสยคือทาน การเสียสละ คนผู้มีอุปนิสยเช่นนี้ ย่อมกำจัดความโลภหรือทำความโลภให้เบาบางลงได้

๒. **สีลูปนิสย** อุปนิสยคือศีล การเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์อื่น คนผู้มีอุปนิสยเช่นนี้ ย่อมไม่มีการเบียดเบียนสัตว์อื่น

๓. **ภาวนูปนิสย** อุปนิสยคือภาวนา การสั่งสมความดี คนผู้มีอุปนิสยเช่นนี้ ย่อมเพียรพยายามเพื่อทำความดีให้สูงขึ้น

กุศลกรรมบถ ๑๐ นี้จัดเป็นศีล ดังนั้น จึงเป็นสีลูปนิสย ที่จะช่วยสนับสนุนให้ได้บรรลุสมาธิ ปัญญาและวิมุตติ ตามพระบาลีว่า **สีลปริภาวโต สมาธิ มหปฺพล โทติ มหานิสฺโส** แปลว่า สมาธิที่ถูกบ่มด้วยศีล ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก อธิบายว่า บุคคลผู้มีศีลบริสุทธิ์ เมื่อบำเพ็ญสมาธิ ย่อมสามารถทำฌานให้เกิดได้ง่าย ครั้นได้ฌานแล้วตายไปย่อมเกิดเป็นพรหม อย่างนี้ชื่อว่า กุศลกรรมบถ เป็นเหตุให้ได้ไปเกิดในพรหมโลก ส่วนผู้ได้ฌานบางท่านทำฌานให้เป็นบาทแห่งการเจริญวิปัสสนา ย่อมรู้แจ้งเห็นจริงได้ง่าย ตามพระบาลีว่า **สมาธิ-ปริภาวตา ปญฺญา มหปฺปลา โทติ มหานิสฺสา** แปลว่า ปัญญาที่ถูกบ่มด้วยสมาธิ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตของบุคคลผู้มีปัญญาารู้แจ้งเห็นจริง ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

ตามพระบาลีว่า **ปณฺหาปริภาวํ จิตฺตํ สมฺมทฺเว อสเวหิ วิมุจฺจติ เสยฺยถิํ กามาสวาวาสวา อวิขาสวา** แปลว่า จิตที่ถูกอบรมด้วยปัญญา ย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากกามาสวะ ภาวาสวะ อวิขาสวะ อย่างนี้ชื่อว่า กุศลกรรมบถ เป็นเหตุให้ได้บรรลุเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ

สีลูปนิสัย คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ที่สนับสนุนให้ได้บรรลุสมาธิ ปัญญา และวิมุตติ ดังกล่าวแล้ว เปรียบได้กับส่วนของต้นไม้ สีลูปนิสัยเป็นเสมือนรากไม้ สมาธิเป็นเสมือนลำต้น ปัญญาเป็นเสมือนกิ่งก้านและใบ วิมุตติเป็นเสมือนดอกและผลของต้นไม้

กุศลกรรมบถโดยอาการ ๕

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ พึงทราบวินิจฉัยโดยอาการ ๕ คือ โดยธรรม โดยโกฎฐาสะ โดยอารมณฺ์ โดยเวทนา และโดยมูล ดังนี้

๑. โดยธรรม คือโดยสภาวะธรรม

กุศลกรรมบถ ๗ ข้อแรก คือกายกรรม ๓ และวจีกรรม ๔ เมื่อว่าโดยสภาวะธรรม ได้แก่เจตนาหรือวิริติ หมายความว่า ถ้าไม่ตั้งใจจะงดเว้น หรือไม่มีการงดเว้น ย่อมสำเร็จเป็นกุศลกรรมบถไม่ได้

มโนกรรม ๓ คือ

อนภิชฌา โดยสภาวะธรรม ได้แก่ อโลภะ

อพยาบาท โดยสภาวะธรรม ได้แก่ อโทสะ

สัมมาทิฏฐิ โดยสภาวะธรรม ได้แก่ อโมหะที่ประกอบด้วยเจตนา

๒. โดยโกฎฐาสะ คือโดยส่วนแห่งธรรมต่างๆ

กุศลกรรมบถ ๗ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ เป็นกรรมบถอย่างเดียว ไม่เป็นรากเหง้าของกุศลเหล่าอื่น

ส่วนมโนกรรม ๓ อย่าง คือ อนภิชฌา อพยาบาท และสัมมาทิฏฐิ เป็นทั้งกุศลกรรมบถ เป็นทั้งรากเหง้าของกุศลอื่น เพราะทั้ง ๓ นี้ ก็คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ที่เป็นกุศลมูลนั่นเอง

๓. โดยอารมณฺ์ คือ สิ่งที่ใจเข้าไปยึดแล้วเป็นเหตุให้งดเว้นจากอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า อารมณฺ์แห่งอกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นแหละ เป็น

อารมณ์แห่งกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการ เปรียบเหมือนน้ำที่สามารถทำให้เรือลอยก็ได้ ทำให้จมลงก็ได้

๔. โดยเวทนา คือ ความรู้สึกเป็นสุข เป็นทุกข์ และเฉยๆ พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า ในขณะที่ทำกุศล ทุกขเวทนา คือความเสียใจ ความไม่สบายใจ ย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น ในขณะที่ประพตีกุศลกรรมบถจึงมีเพียงเวทนา ๒ คือ สุขเวทนา และอุเบกขาเวทนา

๕. โดยมูล คือ โดยกุศลมูล ๓ อย่าง ได้แก่ อโลภมูล ๑ อโทสมูล ๑ อโมหมูล ๑ กุศลกรรมบถ ๗ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ ที่บุคคลประพตีดด้วยปัญญามีมูล ๓ คือ อโลภมูล ๑ อโทสมูล ๑ อโมหมูล ๑ ที่ประพตีดโดยขาดปัญญามีมูล ๒ คือ อโลภมูล อโทสมูล

อนภิชฌาที่ประพตีดด้วยปัญญา มีมูล ๒ คือ อโลภมูล อโมหมูล ที่ประพตีด โดยขาดปัญญามีมูลเดียว คือ อโลภมูล

อพยาบาทที่ประพตีดด้วยปัญญา มีมูล ๒ คือ อโทสมูล ๑ อโมหมูล ๑ ที่ประพตีด โดยขาดปัญญามีมูลเดียว คือ อโทสมูล สัมมาทิฏฐิ มีมูล ๒ คือ อโทสมูล อโมหมูล

กรรมบถ ๒ อย่างนั้น กุศลกรรมบถ เรียกว่า สุจริต อกุศลกรรมบถ เรียกว่า ทุจริต ในสุจริตและทุจริตทั้ง ๒ อย่างนั้น ทุจริต บุคคลไม่ควรทำเพราะเป็นอกุศลกิจ สุจริต บุคคลควรทำเพราะเป็นกุศลกิจ บุคคลเมื่อทำกุศลกิจย่อมไม่ถึงอาทินพ คือ ไม่ได้รับโทษ มีการติเตียนตนเอง เป็นต้น เมื่อบุคคลทำอกุศลกิจย่อมถึงอาทินพ คือ ได้รับโทษ มีการติเตียนตนเอง เป็นต้น ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในอานันทสูตร ทุกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า อานนทฺ เรากล่าวกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ว่า เป็นอกุศลกิจโดยส่วนเดียว อานนทฺ เมื่อบุคคลทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่เรากล่าวว่า เป็นอกุศลกิจโดยส่วนเดียว โทษดังต่อไปนี้ผู้อื่นพึงได้รับ คือ

๑. แม้นตนเองย่อมติเตียนตนได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมติเตียน
๓. ชื่อเสียงอันชั่วย่อมกระฉ่อนไป
๔. ย่อมหลงทำกาลกิริยา คือตายโดยขาดสติ
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

และตรัสว่า อานนท์ เรากล่าวกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ว่า เป็นกรณียกิจ โดยส่วนเดียว อานนท์เมื่อบุคคลทำกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ที่เรากล่าวว่า เป็นกรณียกิจ โดยส่วนเดียว อานิสงส์ดังต่อไปนี้อันผู้นั้นพึงได้รับ คือ

๑. แม้นตนเองย่อมติเตียนตนไม่ได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ
๓. ชื่อเสียงอันดีย่อมขจรไป
๔. ย่อมไม่หลงทำกาลกิริยา คือตายอย่างมีสติ
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

ดังนั้น พุทธศาสนิกชนควรละเว้นอกุศลกรรมบถ ประพฤติแต่กุศลกรรมบถเท่านั้น สมกับพระพุทโธวาทที่ทรงประทานไว้ให้เป็นหลักปฏิบัติอันสำคัญ คือ ไม่กระทำความชั่ว ทั้งปวง ประกอบกุศลคือคุณงามความดีให้ถึงพร้อม และฝึกอบรมจิตให้สะอาดผ่องแผ้ว ย่อมได้ชื่อว่า เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นศาสนทายาทที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่ พระธรรมคำสอน ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองสืบไป

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. **คู่มือการศึกษานักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- แก้ว ชิตตะขบ **คมและลึกในวิชาพุทธ สำหรับธรรมศึกษาชั้นตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.
- รวมวิชานักธรรมชั้นเอก**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.
- ..... **หลักการเรียงความแก้กระทู้ธรรม สำหรับนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก**. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดพิมพ์เผยแพร่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.
- ..... **อธิบายวิชาธรรม สำหรับนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก**. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดพิมพ์เผยแพร่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.
- พระญาณวโรดม (สนธิ์ ป.๕) **อุปกรณ์กัมมัฏฐาน มหาสติปัฏฐาน และ ศิริมานนทสูตร สำหรับนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- พระธรรมกิตติวงศ์และคณะ. **คลังธรรม เล่ม ๑ เล่ม ๒ เล่ม ๓** สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จัดพิมพ์เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** คณะผู้ศรัทธาพิมพ์เผยแพร่ เป็นธรรมทาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.
- ..... **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ..... **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพิมพ์เผยแพร่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- มหาจุฬาราชวิทยาลัย. **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๓ หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

..... ธรรมสมบัติ หมวดที่ ๑๐ สมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน หลักสูตรนักรธรรม
และธรรมศึกษาชั้นเอก. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
๒๕๓๘.

สนามหลวงแผนกธรรม. เรื่องสอบบธรรม ของ สนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๔, ๒๕๕๕, ๒๕๕๖.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔, ๒๕๕๕, ๒๕๕๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ธรรมวิจารณ์ หลักสูตรนักรธรรมและธรรมศึกษา
ชั้นเอก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

..... วิปัสสนากัมมัฏฐาน หลักสูตรนักรธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

..... สมถกัมมัฏฐาน หลักสูตรนักรธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สำนักคั่นคว่ำทางวิญญาน. วิสุทธิมคคปรณ (ปจโม-ทติโย ภาโค) คัมภีร์วิสุทธิมรรค (ภาค ๑ - ภาค ๒).
สำนักคั่นคว่ำทางวิญญานตรวจชำระจัดพิมพ์เผยแพร่. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. พระไตรปิฎก ฉบับเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในการจัดงานฉลองสิริ
ราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙ มหาเถรสมาคมจัดพิมพ์. กรุงเทพฯ :
บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๑.

คณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตร ๒๕๕๗

หลักสูตรธรรมศึกษา วิชาธรรม ชั้นตรี - โท - เอก

๑. พระราชวรมุนี (ป.ธ.๙, พธ.บ., Ph.D) วัดสังฆะวิศิษฏาราม / กรุงเทพมหานคร	หัวหน้าคณะกรรมการ
๒. พระราชเวที (ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ., อ.ม.) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการ
๓. พระศรีวิสุทธิธารภรณ์ (ป.ธ.๙) วัดบรณนิवास / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการ
๔. พระอมรโมลี (ป.ธ.๙) วัดปทุมวนาราม / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการ
๕. พระมหาเสนัญญ์ สมทสสี (ป.ธ.๙, พธ.บ., รป.ม.) วัดสุทัศนเทพวราราม / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการ
๖. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย (ป.ธ.๙, พธ.ม.) วัดสังฆะวิศิษฏาราม / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการและเลขานุการ
๗. นายปัญญา สละทองตรง (ป.ธ.๙, พ.กศ.)	คณะกรรมการ
๘. นายวิชัย ธรรมเจริญ (ป.ธ.๙, พ.ม.)	คณะกรรมการ
๙. นายแก้ว ชิตตะขบ (ป.ธ.๙, พ.ม., ศษ.บ.) ผู้อำนวยการส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	คณะกรรมการ

หลักสูตรธรรมศึกษา วิชาพุทธประวัติ ชั้นตรี - โท - เอก

๑. พระสุธีรัตนภรณ์ (ป.ธ.๙, รป.ม.) วัดสุทัศนเทพวราราม / กรุงเทพมหานคร	หัวหน้าคณะกรรมการ
๒. พระราชพิพัฒน์โกศล (ป.ธ.๗, พธ.บ.) วัดเศวตฉัตร / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการ
๓. พระปัญญาธนากร (ป.ธ.๗, พธ.ม.) วัดสังข์กระจาย / กรุงเทพมหานคร	คณะกรรมการ
๔. พระกวีวรรณ (ป.ธ.๗, ศน.บ.) วัดสุขเกษมธรรมการาม / อ่างทอง	คณะกรรมการ

๕. พระอุดมธีรคุณ (ป.ธ.๕, ศน.บ., M.A.) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม / กรุงเทพมหานคร	คณะทำงาน
๖. พระครูโสภณเมธาวัฒน์ (ป.ธ.๔) วัดนรนาถสุนทริการาม / กรุงเทพมหานคร	คณะทำงาน
๗. พระมหาสิริชัย สุขญาโณ (ป.ธ.๗) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม / กรุงเทพมหานคร	คณะทำงานและเลขานุการ
๘. นายเอนก ขำทอง (ป.ธ. ๙)	คณะทำงาน
๙. นายสันติ ผลิผล (ป.ธ. ๙, M.A.)	คณะทำงาน
๑๐. พล.ร.ต. ดร.สุรจิต สงสกุล (ป.ธ.๘, Ph.D.)	คณะทำงาน
๑๑. นายวิชัย ธรรมเจริญ (ป.ธ.๙, พ.ม.)	คณะทำงาน

หลักสูตรธรรมศึกษา วิชาวินัย ชั้นตรี - โท - เอก

๑. พระราชปัญญาภรณ์ (ป.ธ.๙, พ.ม., ศษ.บ., พธ.ม., พธ.ด.) วัดนางชี / กรุงเทพมหานคร	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. พระวิสุทธิธีรพงศ์ (ป.ธ.๗, พธ.บ., พธ.ม.) วัดนางชี / กรุงเทพมหานคร	คณะทำงานและเลขานุการ
๓. ดร. พิสิฐ เจริญสุข (ป.ธ.๙, อ.ม. (จุฬาฯ), Ph.D.)	คณะทำงาน
๔. พ.อ. ต่อพรต เจนการ (ป.ธ.๙)	คณะทำงาน
๕. พ.อ. วิสิทธิ์ วิไลวงศ์ (ป.ธ.๘.,พ.ม.,พธ.บ.,อม. (จุฬาฯ)) หัวหน้าแผนกอบรม กองอนุศาสนาจารย์ทหารบก	คณะทำงาน
๖. พ.อ. เสน่ห์ เขียวมณี (ป.ธ.๙, พธ.บ.) ช่วยราชการกองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก ประจำกรมยุทธศึกษาทหารบก	คณะทำงาน

ภาพจินตนาการปก

สื่อถึง “ หลักธรรมการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ” ระหว่าง
โลกียธรรมกับโลกุตตรธรรม แสดงให้เห็นการหมกมุ่นอยู่กับ
กามสุขัลลิกานุโยคและอัตตakilมณานุโยคของฆราวาสผู้ครองเรือน
ไกลออกไปเห็นปราสาทราชวังบ้านเรือน และผู้คนกำลังหมกมุ่นอยู่
กับภารกิจอันเป็นส่วนของกาม อีกส่วนเป็นป่าไม้อันสงบรวมรื่นทางหลัก
ออกจากกามพันทุกข์จากการครองเรือน บรรลุพระนิพพาน

ภาพเผยแพร่ธรรมะอย่างง่ายระดับสมถกรรมฐาน ทำให้จิตเกิด
ความสงบขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานระดับ
สูงต่อไป ภาพวาดขึ้นมาจากคอมพิวเตอร์กราฟฟิก (CG) จากครูต้น
แบบอาจารย์คำนวน ชานันโท ศิลปินพุทธศิลป์ดีเด่น ผู้ล่วงลับไปแล้ว
รวมอายุ ๘๒ ปี ถือเป็นครูต้นแบบผลิตสื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ที่งดงามยิ่ง.

ส่วนงานช่างศิลป์

